

جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور اقتصادی و دارایی

اداره کل امور اقتصادی و دارایی خراسان جنوبی

سری گزارش‌های تحلیلی اقتصاد استان خراسان جنوبی

عنوان گزارش

بررسی توزیع یارانه پنهان انرژی بین بخش‌های مختلف اقتصاد،
دهک‌های درآمدی و استان‌های کشور

معاونت اقتصادی - اسفندماه ۱۴۰۲

به نام خدا

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش	بررسی توزیع یارانه پنهان انرژی بین بخش‌های مختلف اقتصاد و دهک‌های درآمدی
مجری	اداره کل امور اقتصادی و دارایی خراسان جنوبی
مدیر طرح	محسن مودی
همکاران	حسین شرفی، یعقوب فاطمی زردان، احمد وندکی
تاریخ انتشار	

فهرست مطالب

۶	چکیده.....
۷	۱. مقدمه.....
۷	۲. ضرورت و بیان مساله.....
۸	۳. تعریف واژگان.....
۸	۴. مبانی نظری.....
۹	۵. مطالعات و پیشینه تحقیق.....
۱۱	۶. روش تحقیق.....
۱۱	۷. بررسی توزیع یارانه پنهان انرژی در بخش‌های مختلف اقتصاد و دهک‌های درآمدی.....
۱۱	۷-۱. بررسی یارانه پنهان انرژی در بخش‌های مختلف اقتصاد.....
۱۵	۷-۲. توزیع یارانه پنهان انرژی در دهک‌های درآمدی مختلف.....
۱۸	۷-۳. بررسی توزیع یارانه پنهان گاز برای بخش‌های مختلف اقتصاد و محاسبه سرانه آن برای هر استان.....
۲۲	۷-۴. بررسی توزیع یارانه پنهان برق برای بخش‌های مختلف اقتصاد و محاسبه سرانه آن برای هر استان.....
۲۶	۷-۵. بررسی توزیع یارانه پنهان فرآورده‌های نفتی برای بخش‌های مختلف اقتصاد و محاسبه سرانه آن برای هر استان.....
۳۰	۷-۶. بررسی وضعیت توزیع یارانه پنهان انرژی بین استان‌های ایران.....
۳۴	۷-۷. بررسی شدت مصرف انرژی.....
۳۵	۷-۸. رابطه بین شدت انرژی هر استان و سهم هر فرد از یارانه پنهان انرژی در هر استان.....
۳۵	۷-۹. چالش آلودگی و انتشار گاز گلخانه‌ای.....
۳۶	۸. نتیجه‌گیری و ارائه توصیه‌های سیاستی.....
۴۰	منابع و مآخذ.....

فهرست جداول

جدول (۱) وضعیت یارانه پنهان انرژی در بخش‌های مختلف.....	۱۳
جدول (۲) درصد بهره‌مندی دهک‌های مختلف از یارانه انرژی.....	۱۶
جدول (۳) سهم هر استان از یارانه پنهان گاز (میلیون دلار).....	۱۸
جدول (۴) سهم هر استان از یارانه پنهان گاز به ازای هر نفر (دلار).....	۱۹
جدول (۵) توزیع یارانه پنهان گاز در بخش‌های مختلف هر استان (میلیون دلار).....	۲۰
جدول (۶) سهم هر استان از یارانه پنهان برق (میلیون دلار).....	۲۲
جدول (۷) سهم هر استان از یارانه پنهان برق (دلار).....	۲۳
جدول (۸) توزیع یارانه پنهان برق در بخش‌های مختلف هر استان (میلیون دلار).....	۲۴
جدول (۹) سهم هر استان از یارانه پنهان فرآورده های نفتی (میلیون دلار).....	۲۶
جدول (۱۰) سهم هر استان از یارانه پنهان فرآورده های نفتی به ازای هر نفر (دلار).....	۲۷
جدول (۱۱) توزیع یارانه پنهان فرآورده های نفتی در بخش‌های مختلف هر استان (میلیون دلار).....	۲۸
جدول (۱۲) وضعیت توزیع یارانه پنهان انرژی بین استان‌های ایران (میلیون دلار).....	۳۰
جدول (۱۳) وضعیت توزیع یارانه پنهان انرژی بین استان‌های ایران به ازای هر نفر (دلار).....	۳۲
جدول (۱۴) ۲۰ کشور برتر در شدت مصرف انرژی بر اساس داده‌های بانک جهانی - ۲۰۲۰.....	۳۴
جدول (۱۵) ضریب همبستگی پیرسون بین شدت انرژی هر استان و سهم هر فرد از یارانه پنهان انرژی در هر استان.....	۳۵
جدول (۱۶) ضریب همبستگی بین نرخ ارز و یارانه پنهان انرژی.....	۳۸

فهرست نمودارها

نمودار (۱) سهم هر دهک از کل یارانه پنهان (میلیارد تومان) - ۲۰۲۲.....	۱۶
نمودار (۲) مقدار یارانه پنهان گاز برای هر دهک (میلیارد تومان) - ۲۰۲۲.....	۱۶
نمودار (۳) مقدار یارانه پنهان نفت برای هر دهک (میلیارد تومان) - ۲۰۲۲.....	۱۷
نمودار (۴) سهم هر استان از یارانه پنهان گاز (میلیون دلار).....	۱۸

- نمودار ۵) سهم هر استان از یارانه پنهان گاز به ازای هر نفر (دلار)..... ۱۹
- نمودار ۶) توزیع یارانه پنهان گاز در بخش‌های مختلف استان خراسان جنوبی (میلیون دلار)..... ۲۱
- نمودار ۷) توزیع یارانه پنهان گاز در بخش‌های مختلف استان خراسان جنوبی به ازای هر نفر (دلار)..... ۲۱
- نمودار ۸) سهم هر استان از یارانه پنهان برق (میلیون دلار)..... ۲۲
- نمودار ۹) سهم هر استان از یارانه پنهان برق به ازای هر نفر (دلار)..... ۲۳
- نمودار ۱۰) توزیع یارانه پنهان برق در بخش‌های مختلف استان خراسان جنوبی (میلیون دلار)..... ۲۵
- نمودار ۱۱) توزیع یارانه پنهان برق در بخش‌های مختلف استان خراسان جنوبی به ازای هر نفر (دلار)..... ۲۵
- نمودار ۱۲) سهم هر استان از یارانه پنهان فرآورده های نفتی (میلیون دلار)..... ۲۶
- نمودار ۱۳) سهم هر استان از یارانه پنهان فرآورده های نفتی به ازای هر نفر (دلار)..... ۲۷
- نمودار ۱۴) توزیع یارانه پنهان فرآورده های نفتی در بخش‌های مختلف استان خراسان جنوبی (میلیون دلار)..... ۲۹
- نمودار ۱۵) توزیع یارانه پنهان فرآورده های نفتی در بخش‌های مختلف استان خراسان جنوبی به ازای هر نفر (دلار)..... ۲۹
- نمودار ۱۶) وضعیت توزیع یارانه پنهان انرژی بین استان‌های ایران (میلیون دلار)..... ۳۱
- نمودار ۱۷) وضعیت توزیع یارانه پنهان انرژی بین استان‌های ایران به ازای هر نفر (دلار)..... ۳۳
- نمودار ۱۸) شدت مصرف انرژی بر اساس داده‌های بانک جهانی..... ۳۵
- نمودار ۱۹) رابطه بین نرخ ارز و مقدار یارانه پنهان نفت..... ۳۷
- نمودار ۲۰) ساختار صادرات محصولات صنعتی با فناوری های مختلف کشور- سال ۱۳۹۹..... ۳۸

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱) ده کشور برتر در اعطای یارانه پنهان انرژی بر حسب مبلغ و سهم از GDP..... ۱۲
- شکل ۲) ترکیب مصرف داخلی برق - سال ۱۳۹۷..... ۱۴
- شکل ۳) ترکیب مصرف گاز طبیعی - سال ۱۳۹۷..... ۱۴

بررسی توزیع یارانه پنهان انرژی بین بخش‌های مختلف اقتصاد و دهک‌های درآمدی

چکیده

دولت‌ها دو نوع یارانه به مردم پرداخت می‌کنند. یکی یارانه آشکار که همان مبالغ نقدی و اعتباری است که ماهانه به حساب مردم واریز می‌شود و دیگری یارانه پنهان که دولت روی برخی از کالاها می‌پردازد تا آن کالاها ارزانتر به دست مردم برسد. یارانه‌ها باید هدفمند باشند تا علاوه بر بهره‌مندی مستقیم و غیرمستقیم اقشار مختلف و حمایت اصولی از بخش مربوطه، از هدر رفتن منابع و سرمایه‌های ملی و ایجاد نارضایتی اجتماعی جلوگیری کرده و موجبات توسعه پایدار کشور را فراهم سازد. در ایران بخش زیادی از یارانه‌ها به صورت یارانه پنهان پرداخت می‌شود که به طور مساوی بین همه اقشار جامعه تقسیم نمی‌شود. بنابراین لازم است جوانب و آسیب‌های این نوع یارانه بررسی گردد تا هزینه‌های حاصل از آن به حداقل برسد. از این رو هدف این پژوهش بررسی توزیع یارانه پنهان انرژی بین بخش‌های مختلف اقتصاد و دهک‌های متفاوت درآمدی در سال ۲۰۲۲ است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین یارانه پنهان گاز برای نیروگاه‌ها (۹۸۲۸۰۰ میلیارد تومان) و کمترین مقدار برای بخش کشاورزی (۳۷۸۰۰ میلیارد تومان)، بیشترین یارانه پنهان نفت برای نیروگاه (۹۶۰۹۶۰ میلیارد تومان) و کمترین مقدار برای کشاورزی (۸۷۳۶۰ میلیارد تومان)، بیشترین یارانه پنهان برق برای بخش خانگی (۵۸۸۰۰۰ میلیارد تومان) و کمترین مقدار برای کشاورزی (۲۶۸۰۰۰ میلیارد تومان) می‌باشد. همچنین، سرانه یارانه پنهان گاز، نفت و برق به ازای هر فرد به ترتیب حدوداً برابر ۲۸، ۳۳ و ۱۹ میلیون تومان در سال می‌باشد. در مجموع، سالانه به ازای هر فرد حدود ۸۰ میلیون تومان یارانه پنهان انرژی پرداخت می‌شود. همچنین با توجه به نتایج، بیشترین سهم از یارانه پنهان انرژی مربوط به دهک دهم (۱۰۵۳۹۸۸ میلیارد تومان) و کمترین مقدار مربوط به دهک اول (۳۵۹۸۶۷ میلیارد تومان) می‌باشد. این نتایج نشان می‌دهد که سهم دهک دهم از یارانه پنهان انرژی ۲۰۹۲ برابر دهک اول است. همچنین، از حیث کل یارانه پنهان پرداختی، استان تهران بیشترین و استان کهگیلویه و بویر احمد کمترین مقدار را دریافت کرده‌اند (خراسان جنوبی در رتبه ۲۸ و کمتر از متوسط کشوری قرار دارد). علاوه بر این، از نظر سرانه یارانه پنهان انرژی به ازای هر فرد استان بوشهر بیشترین سهم و استان کهگیلویه و بویر احمد کمترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند (خراسان جنوبی در رتبه ۱۱ و کمتر از متوسط کشوری قرار دارد). همچنین، نتایج نشان می‌دهد رابطه مثبت و معناداری بین شدت مصرف انرژی و سهم هر استان از یارانه پنهان انرژی وجود دارد. بر همین اساس لازم است دولت اقداماتی نظیر واقعی کردن قیمت انرژی، افزایش راندمان تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی، کاهش اتلاف انرژی از طریق افزایش سرمایه‌گذاری و بهبود شبکه استخراج، تولید و توزیع انرژی، فرهنگ استفاده صحیح از انرژی، اعمال مقررات سختگیرانه در بخش‌های مختلف اقتصادی با ملحوظ نظر قراردادن مساله بهینه‌سازی و اتلاف نکردن انرژی، استانداردسازی وسایل، ماشین‌آلات و تجهیزات مصرف‌کننده انرژی، اعطای تسهیلات و مشوق‌های مادی به واحدهایی که در حد متعادل و کمتر انرژی مصرف می‌کنند، استفاده از منابع تجدیدپذیر و پایان ناپذیر انرژی، نصب کنتورهای چند تعرفه و اعمال نرخ‌های متفاوت برای ساعات عادی و اوج مصرف برق، استفاده از تجربیات دیگر کشورهای پیشرو در این زمینه همچنین الگوبرداری از نوع و نحوه برنامه‌ریزی آنها در مسیر مقابله با اتلاف انرژی، انعقاد تفاهم‌نامه همکاری با کشورهای پیشرو در مباحث مربوط به بهینه‌سازی مصرف انرژی و استفاده از ظرفیت بخش خصوصی و سرمایه‌گذاران خارجی در تولید انرژی‌های پاک؛ را در نظر گیرد.

واژگان کلیدی: یارانه پنهان، انرژی، دهک درآمدی

۱. مقدمه

یارانه‌ها از ابزارهای مهم حمایتی دولت‌ها هستند که برای حمایت از مصرف‌کنندگان تولیدکنندگان و صادرکنندگان پرداخت می‌شود. به طور کلی، یارانه کمک‌های دولتی است که اولاً مصرف‌کنندگان را قادر به خریداری کالاها و خدمات در قیمت‌های پایین‌تر از قیمت‌های بازار میکند و ثانیاً درآمد تولیدکنندگان را در مقایسه با حالت بدون مداخله افزایش می‌دهد (هزینه‌های تولید را کاهش می‌دهد). پرداخت یارانه‌ها در جهت اهدافی است که مهم‌ترین آنها عبارتند از: کمک به فعالیتهایی که در معرض بازده نسبت به مقیاس فزاینده قرار دارند؛ مانند کالاهای عمومی کمک به فعالیتهایی که آثار سرریز مثبت دارند و بهبود توزیع درآمد و کمک به گروه‌های هدف (یارانه غیرمستقیم، پرداخت یارانه به کالاهای اساسی). انواع یارانه بر اساس انعکاس یا عدم انعکاس هزینه‌های آن در بودجه عبارتند از: یارانه پنهان و یارانه آشکار. کلیه یارانه‌هایی که جزو هزینه‌های دولت به حساب می‌آید و کمک‌های بلاعوض نامیده می‌شوند، یارانه آشکار هستند؛ بنابراین همه یارانه‌های مستقیم و غیرمستقیم نیز، یارانه آشکار نام دارند. گاهی کالا یا خدمتی از سوی دولت حمایت می‌شود، اما هزینه‌های این حمایت در حساب‌های پرداخت یارانه منعکس نمی‌شود؛ در این حالت یارانه پنهان نامیده می‌شود. تفاوت آن با یارانه غیرمستقیم در این است که یارانه غیرمستقیم قابل محاسبه است و در حساب‌های مالی ظاهر می‌شود اما روش محاسبه آن دشوار است؛ در صورتی که یارانه پنهان عملاً به عنوان یارانه یا زبان کرد عملیاتی به حساب نمی‌آید بلکه نوعی امتیاز از طرف دولت محسوب می‌شود (شاداب فر الهام و همکاران، ۱۳۹۹). این نوع یارانه در اقتصاد ایران به خصوص از زمانی که تفاوت زیادی بین نرخ ارز رسمی با قیمت واقعی آن ایجاد شد، ابعاد گسترده‌ای یافت. بطوریکه در حال حاضر، بر اساس آژانس بین‌المللی انرژی، مقدار یارانه پنهان انرژی در ایران در سال ۲۰۲۲ حدود ۱۲۷ میلیارد دلار بوده است که مقدار بسیار زیادی است. در این گزارش به بررسی وضعیت توزیع یارانه پنهان انرژی در بین بخش‌ها و دهک‌های مختلف، پرداخته شده است.

۲. ضرورت و بیان مساله

از مهم‌ترین اهداف دولت‌ها به ویژه در کشورهای در حال توسعه، جلوگیری از گسترش فقر و بحران‌های اجتماعی و تلاش برای برقراری عدالت حتی به بهای از دست رفتن بخشی از کارایی اقتصادی است؛ اما باید توجه داشت که صرف پرداخت یارانه ضمانت دستیابی به رفاه اجتماعی بالاتر نیست و فقط هنگامی می‌توان نسبت به اثر بخشی یارانه‌ها در اقتصاد اطمینان یافت که این ابزار حمایتی به طور هدفمند استفاده شوند. در ایران مسئله یارانه‌ها همواره یکی از چالش‌برانگیزترین موضوعات در سیاست‌گذاری کشور می‌باشد که ابعاد اقتصادی آن بسیار حائز اهمیت می‌باشد.

در حقیقت، دو وظیفه اصلی دولت‌ها ارائه کالای عمومی و اجرای سیاست‌های بازتوزیعی برای حصول عدالت اجتماعی است. دولت جمهوری اسلامی ایران نیز بر اساس اصل سوم قانون اساسی ملزم به انجام این وظایف شده است. یارانه‌ها از ابزارهای مهم اقتصادی جهت حمایت از اقشار آسیب‌پذیر است در واقع دولت‌ها باید از طریق دریافت مالیات کالاهای عمومی را فراهم کنند و با استفاده از سیاست‌های حمایتی نسبت به رفع فقر و کاهش بی‌عدالتی و همچنین جلوگیری از نارضایتی و به تبع آن ناامنی اقدام نمایند. در اقتصاد ایران یارانه قیمتی یارانه مستقیم و معافیت‌های مالیاتی مهم‌ترین

سیاست‌های اجرا شده جهت بازتوزیع و حمایت از مردم است (ترکمانی و دینی، ۱۳۸۹). وجود منابع عظیم انرژی در کشور و حصول درآمد قابل توجه از فروش این منابع امکان مداخله اقتصادی دولت از جمله به شکل پرداخت یارانه را فراهم کرده و از سوی دیگر این پتانسیل تا حدی زمینه مطالبه عمومی در خصوص این پرداخت‌ها را به وجود آورده است. ضرورت‌هایی مانند وضعیت خاص کشور در دوره انقلاب و جنگ تحمیلی و پیگیری اهداف حمایتی از سوی دولت نیز بر توسعه این نگرش مؤثر بود با وجود اختصاص یارانه به کالاهای مختلف اقتصادی بحث حامل‌های انرژی در بین کالاهای مشمول یارانه همواره دارای بیشترین اهمیت بوده است. این اهمیت ناشی از وسعت یارانه‌های پرداختی به حامل‌های انرژی و ماهیت ویژه آن‌هاست که علاوه بر کالای مصرفی، نهاده تولید نیز محسوب می‌شوند (سبحانیان و سبحانی، ۱۳۹۴). در ایران و بیشتر کشورهای در حال توسعه پرداخت یارانه به صورت عام و فراگیر بوده و در بین عموم خانوارها توزیع می‌شود و این امر موجب اختلال در اهداف حمایتی یارانه‌ها شده است؛ زیرا میزان بهره‌مندی خانوارهای فقیر در مجموع از برنامه‌های حمایتی دولت‌ها کم و به دلیل قدرت خرید بیشتر خانوارهای ثروتمند میزان انتفاع آنها از یارانه بیشتر است. بنابراین لازم است در این زمینه پژوهش‌هایی صورت گیرد تا با شناخت وضعیت کشور و مقدار یارانه پنهان، سیاست‌گذاری صحیحی در این حوزه با لحاظ ابعاد اقتصادی و امنیتی آن صورت پذیرد.

۳. تعریف واژگان

یارانه: کمک مالی است که از طرف دولت به مردم تعلق می‌گیرد تا بتواند رفتار آنها در مصرف یا تولید تحت تاثیر قرار دهد. به عبارتی، یارانه مبلغ پرداخت شده برای هر واحد از کالا یا خدمت است که یا به صورت مقدار پول مشخص برای هر واحد از کالا و خدمت یا به صورت درصد مشخصی از قیمت هر واحد در نظر گرفته شده است.

یارانه پنهان: یارانه پنهان مابه التفاوت قیمت گذاری کالا با قیمت واقعی آن در اقتصاد کشور است.

دهک درآمدی: از لحاظ آماری دهک به معنای یک دهم جمعیت کل کشور و یک مفهوم نسبی و جمعیتی است. به عبارتی، تمام مردم کشور به ۱۰ قسمت تبدیل شده و هر قسمت به عنوان یک دهک شناخته می‌شوند سپس به ترتیب جمعیت از درآمد کم‌تر به بیش‌تر در دهک‌های ۱ تا ۱۰ قرار داده می‌شوند.

۴. مبانی نظری

در اجرای سیاست‌های هدفمندسازی یارانه شناسایی اقشار آسیب‌پذیر و هدایت منافع به لحاظ تاریخی سابقه پرداخت یارانه در ایران نیز به دوره صفویه با اعمال تخفیف‌های مالیاتی و دوران قاجاریه با اعطای بذر و مساعده به کشاورزان مستاجر دولت برمی‌گردد و با دخالت مستقیم دولت در عرضه و تقاضا از سال ۱۳۱۲ با تصویب قانونی جهت تأسیس سیلو در تهران به منظور خرید و ذخیره گندم توسط سازمان غله به منظور مقابله با کمبودهای احتمالی استمرار یافت (اسماعیلی و صمصامی، ۱۳۹۵). در کتب و مقاله‌های اقتصادی تعاریف متعددی پیرامون مبحث یارانه وجود دارد. به عنوان مثال در یک تعریف ساده، یارانه مبلغ پرداخت شده برای هر واحد از کالا یا خدمت است که یا به صورت

مقدار پول مشخص برای هر واحد از کالا و خدمت یا به صورت درصد مشخصی از قیمت هر واحد در نظر گرفته شده است. در تعریفی دیگر آمده است یارانه یا سوبسید شکلی از کمک مالی است که به یک تجارت و بخش خصوصی پرداخت می شود. بخش عمده یارانه‌ها توسط دولت برای تولید کنندگان یا توزیع کنندگان در یک صنعت، جلوگیری از رکود آن صنعت ممانعت از افزایش قیمت تولیدات آن و یا برای ترغیب استخدام نیروی کار بیشتر اعطا می‌شد. مثال آن یارانه‌هایی است که برای حمایت از صادرات یا به منظور پایین نگه داشتن هزینه های زندگی برای برخی خوراکی‌ها و یا برای افزایش تولید مزارع و رسیدن به خودکفایی در تولید غذا پرداخت می‌شوند. یارانه‌ها می توانند با رقابتی ساختن مصنوعی کالاها و خدمات داخلی در مقابل، واردات به عنوان شکلی از حمایت گرایی یا محدودیت تجاری باشند (ابریشمی و همکاران، ۱۳۹۳) با این حال، یارانه‌ها می‌توانند در بازارها اختلال ایجاد کرده و هزینه های بزرگی را بر اقتصاد تحمیل کنند. تعریف مناسب از یارانه دارای برخی از ارکان ضروری همچون نوع پرداخت اعم از مستقیم یا غیرمستقیم، بلاعوض یا معوض، نقدی و غیر نقدی، بودن دوره پرداخت و اهداف مختلفی همچون پایین نگه داشتن سطح قیمت‌ها، افزایش قدرت خرید واقعی حمایت از اقشار کم درآمد و توزیع درآمد توزیع بهینه تأمین رفاه اجتماعی و یا حتی جبران هزینه های ناشی از سیاست‌های دولت و غیره برای یارانه‌ها قابل تصور است (همایون و همکاران، ۱۳۹۳).

۵. مطالعات و پیشینه تحقیق

کاظمی و جلیلی بوالحسنی (۱۴۰۰) در پژوهشی به محاسبه حجم یارانه‌های آشکار و پنهان کشور در سال ۱۳۹۹ پرداخت. نتایج پژوهش نشان داد که میزان حجم یارانه‌های آشکار در کشور ۲۴۲ هزار میلیارد تومان می باشد. به علاوه، مجموع یارانه‌های پنهان معادل ۱۹۳۰ هزار میلیارد تومان برآورد شده است. در مجموع ۲۱۷۲ هزار میلیارد تومان یارانه پنهان، بودجه‌ای و فرابودجه‌ای در این گزارش برای کشور احصا شده که حدود ۴ برابر بودجه دولت در سال ۱۳۹۹ است.

دانشمند و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان اثرات طرح هدفمندی یارانه‌ها بر معیشت مردم، اثرات طرح هدفمندی را مطالعه نمودند. آنها به روش فراتحلیل دریافتند که به دلیل فاصله از توزیع یارانه هدفمند شاهد وجود رانت، کاهش رشد اقتصادی، تحریف قیمت‌ها و اتلاف منابع هستیم و در صورت حذف یارانه‌ها، مقدار نسبی ضرر و زیان برای دهک‌های فقیر بسیار شدیدتر است.

یوسفی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان توزیع عادلانه انفال و منابع عمومی (مطالعه موردی هدفمندی یارانه‌ها به بررسی روش توزیع یارانه‌ها در اقتصاد ایران با توجه به اقتضائات عدالت در رویکرد اسلامی پرداختند. سؤال اصلی تحقیق عبارت است از اینکه ملاک توزیع عادلانه انفال و منابع عمومی کشور به ویژه در شرایط فقر و شکاف طبقاتی چیست؟ بنا به فرضیه تحقیق در شرایط وجود فقر و شکاف طبقاتی، می‌توان در توزیع منابع عمومی کشور و از جمله در امر توزیع یارانه‌ها حکم به جواز توزیع نابرابر به سود فقرا داد؛ تا با کاهش و فاصله طبقاتی نیل به عدالت سریعتر محقق گردد این مقاله با روش توصیفی و تحلیلی با استفاده از آموزه های اسلامی و فقهی از یک سو و بررسی تجربیات

توزیع فعلی یارانه‌ها در ایران از سوی دیگر، درصدد اثبات این فرضیه و ضرورت اجرای آن در مورد توزیع یارانه‌ها در ایران می‌باشد.

قربانی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان تأثیر متغیرهای کلان اقتصادی بر توزیع درآمد در ایران (با تأکید هدفمندی یارانه‌ها تأثیر متغیرهای مستقل نرخ تورم مخارج دولت درآمدهای نفتی، درآمدهای مالیاتی و نیز متغیر مجازی هدفمند کردن یارانه‌ها بر توزیع درآمد در ایران بین سال‌های ۱۳۶۵-۱۳۹۴ در یک مدل لگاریتمی با استفاده از نرم افزار Eviews و به روش OLS مورد بررسی قرار دادند. نتایج به دست آمده، نشان می‌دهد تمامی متغیرهای مستقل و مجازی معرفی شده در این تحقیق به لحاظ آماری، دارای تأثیر معنادار روی ضریب جینی هستند. متغیرهای نرخ تورم و مخارج دولت تأثیر معنادار و مثبت و متغیرهای درآمدهای نفتی، درآمدهای مالیاتی و هدفمند کردن یارانه‌ها تأثیر معنادار و منفی بر روی متغیر وابسته (ضریب جینی) دارند.

عزیزی و فروغی رودسری (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان بررسی اثرات اجرای سیاست هدفمندی یارانه‌ها بر خودکفایی جو در ایران اثر افزایش قیمت سوخت در پی اجرای سیاست هدفمندی یارانه‌ها بر خودکفایی محصول جو از طریق بررسی شکاف بین میزان تولید داخل و واردات را بررسی کردند. نتایج مطالعه نشان داد که با اجرای سیاست هدفمندی یارانه‌ها در اثر یک درصد افزایش قیمت سوخت مقدار واردات جو ۰.۰۹۹ درصد افزایش و مقدار تولید ۰.۱۸۳ درصد کاهش یافته است.

رجایی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان بررسی اجرای هدفمندی یارانه‌ها و سودآوری بانکها پرداختند. نتایج نشان داد اجرای هدفمندی یارانه‌ها به عنوان تحول بزرگ اقتصادی بازارهای مختلف اقتصادی را به صورت مستقیم و غیرمستقیم تحت تأثیر قرار داده است بازار بانکی به عنوان وزنه سنگینی در بازار پول و بازوی اصلی اجرای هدفمندی یارانه‌ها در معرض اثر پذیری اجرای هدفمندی یارانه‌ها قرار دارد.

صادقی و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان بررسی اثرات هدفمندی یارانه‌ها در بهبود رفاه اجتماعی روستائیان؛ مطالعه موردی بخش دهدز شهرستان ایذه با هدف بررسی اثرات هدفمندسازی یارانه‌ها در بهبود رفاه اجتماعی جامعه روستایی بصورت یک مطالعه موردی در بخش دهدز شهرستان ایذه پرداختند. تکنیک مورد استفاده در این تحقیق پرسشنامه و مصاحبه بوده است نتایج کلی تحقیق نشان داد که بر اساس نتایج هدفمندسازی یارانه‌ها، در افزایش سطح درآمدها افزایش قدرت خرید سطح کیفی زندگی مردم موثر بوده است، اما هدفمندی، سازی در زمینه بهبود دسترسی به امکانات بهداشتی تغییر روند در مصرف منابع انرژی (آب، گاز و... بهبود تغذیه و الگوی مصرف کمتر تا متوسط تأثیر داشته است لذا با توجه به مدت کوتاه اجرای طرح تأثیرات مطلوب است و انتظار میرود که در آینده موارد اجتماعی دیگر نیز روند بهبود به خود بگیرند.

حسینی و همکاران (۱۳۹۱) کتابی با عنوان «مبانی طرح تحولات اقتصادی با تأکید بر هدفمند کردن یارانه‌ها» منتشر کردند. هدف از تدوین کتاب «مبانی طرح تحولات اقتصادی با تأکید بر هدفمند کردن یارانه‌ها ارائه تصویری جامع از

طرح تحولات اقتصادی شامل مطالعات های انجام شده توسط کارشناسان و صاحب نظران اقتصادی دیدگاه دولت و مجلس، فرایند طراحی و اجرای برنامه های اصلاحی به تفکیک محورهای هفتگانه ب) تفصیل بیشتر در خصوص هدفمند کردن یارانه ها) می باشد.

۶. روش تحقیق

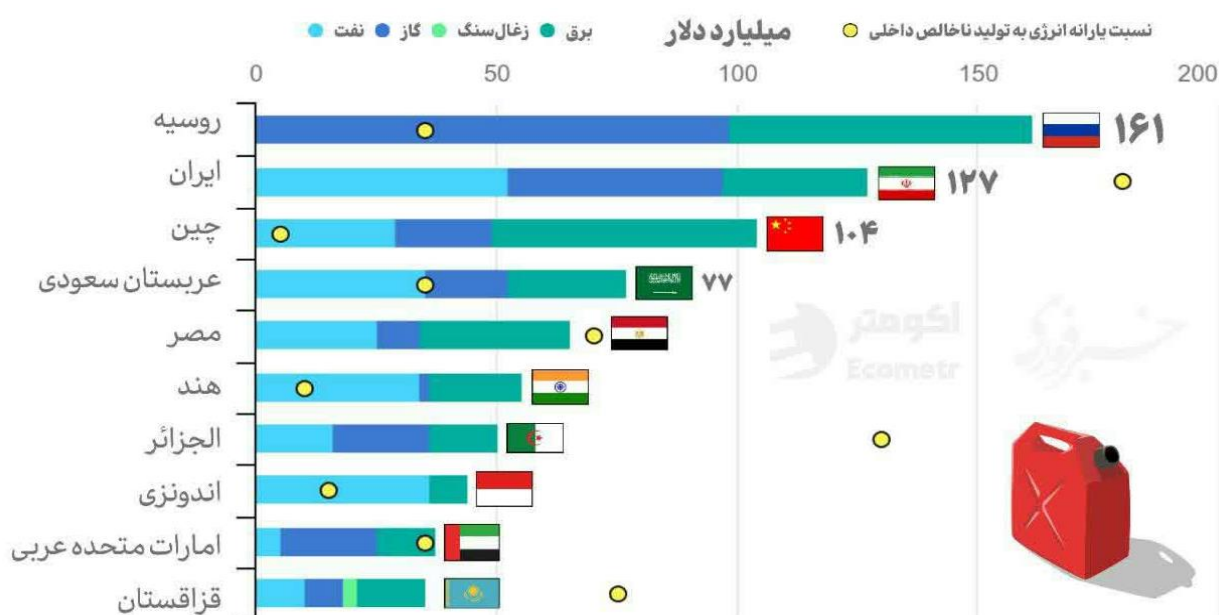
این پژوهش به دنبال بررسی نحوه توزیع یارانه پنهان انرژی بین بخش های مختلف اقتصاد و دهک های متفاوت درآمدی می باشد. در این راستا، به منظور جمع آوری اطلاعات موردنیاز، از روش کتابخانه ای استفاده شد. در این روش، با رجوع به مجلات، کتب و پایگاه های اینترنتی، اطلاعات موردنیاز این پژوهش جمع آوری گردید. همچنین، برای انسجام بیشتر گزارش، از روش میدانی به کمک ابزار مصاحبه (در قالب مصاحبه باز) با کارشناسان و متخصصان این حوزه، بهره گرفته شد.

۷. بررسی توزیع یارانه پنهان انرژی در بخش های مختلف اقتصاد و دهک های درآمدی

۷-۱. بررسی یارانه پنهان انرژی در بخش های مختلف اقتصاد

بر اساس گزارش آژانس بین المللی انرژی برای سال ۲۰۲۲ ایران از نظر مبلغ پرداختی یارانه پنهان انرژی، بعد از روسیه در رتبه دوم قرار دارد. همچنین، ایران در شاخص نسبت یارانه پنهان پرداختی به GDP کشور رتبه اول (با سهم ۳۶ درصد از GDP) را دارا است. علاوه بر این، سرانه یارانه پنهان انرژی پرداختی به ازای هر فرد برای ایران ۱۴۴۴.۵ دلار (یعنی با نرخ ارز ۵۶۰۰۰ تومان سالانه ۸۰ میلیون تومان برای هر فرد) ماهانه ۶۶۶۰.۰۰۰ تومان)) می باشد. سرانه یارانه پنهان انرژی برای هر فرد در سه کشور برتر دیگر (بجز ایران) به ترتیب برای روسیه ۱۱۲۲.۷ دلار، برای چین ۷۳.۶۵ دلار و برای عربستان ۲۱۴۱.۸ دلار (یعنی ۸۰۵۳.۱۶ ریال عربستان) می باشد.

شکل ۱) ده کشور برتر در اعطای یارانه پنهان انرژی بر حسب مبلغ و سهم از GDP

۵	۴	۳	۲	۱
روسیه ۷ درصد از GDP	مصر ۱۴ درصد از GDP	قزاقستان ۱۵ درصد از GDP	الجزائر ۲۶ درصد از GDP	ایران ۳۶ درصد از GDP
۱۰	۹	۸	۷	۶
چین ۱۰ درصد از GDP	هند ۲ درصد از GDP	اندونزی ۳ درصد از GDP	عربستان ۷ درصد از GDP	امارات ۷ درصد از GDP

منبع: آژانس بین‌المللی انرژی

همانطور که اشاره شد، آژانس بین‌المللی انرژی اعلام کرد در سال ۲۰۲۲ یارانه پنهان انرژی در ایران، از نظر مبلغ، بعد از روسیه بالاترین میزان در جهان و معادل ۳۶ درصد از کل تولید ناخالص داخلی ایران است. یارانه پنهان انرژی یعنی اختلاف قیمت انرژی در داخل یک کشور و بازارهای جهانی. عبارتی، اختلاف قیمت حامل‌های انرژی عرضه شده در بازار داخلی ایران طی سال ۲۰۲۲ با قیمت‌ها در بازارهای جهانی ۱۲۷ میلیارد دلار بوده است. علت وجود چنین حجم عظیمی از یارانه پنهان انرژی، سقوط شدید ارزش ریال از یک طرف، ناتوانی دولت در بهبود شاخص‌های انرژی مانند شدت مصرف انرژی، بهره‌وری، جلوگیری از اتلاف انرژی، بهبود راندمان بخش صنعتی، خودروها و نیروگاه‌های برق، نوسازی شبکه انتقال و توزیع برق و گاز، همچنین ترس دولت از افزایش چشمگیر قیمت حامل‌های انرژی به خاطر واکنش مردم، افزایش نرخ ارز، نقدینگی و تورم‌های دورقمی، سیاست‌های نادرست و پافشاری بر این سیاست‌ها ایجاد شده است. همچنین، آژانس بین‌المللی انرژی در تازه‌ترین گزارش اعلام کرده است که ایران در سال ۲۰۲۲ میلادی؛ ۵۲ میلیارد دلار یارانه پنهان محصولات نفتی، ۴۵ میلیارد دلار یارانه پنهان گاز و ۳۰ میلیارد دلار یارانه پنهان برق داشته است؛ (مجموعاً ۱۲۷ میلیارد دلار) که معادل ۳۶ درصد از تولید ناخالص داخلی ایران و سه سال بودجه عمومی دولت است.

جدول (۱) وضعیت یارانه پنهان انرژی در بخش های مختلف

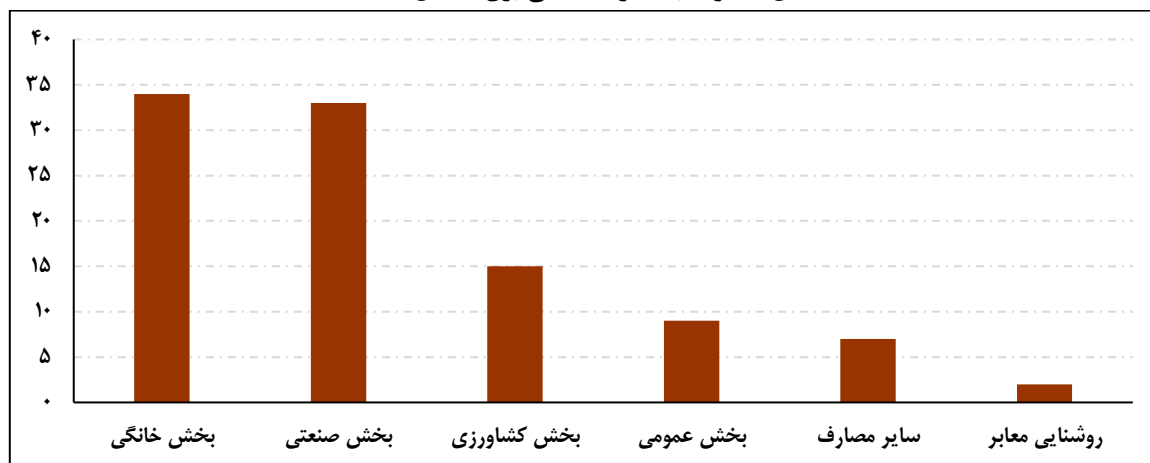
گاز				
بخش	سهم هر بخش از یارانه گاز (درصد)	میزان یارانه - میلیون دلار	میزان یارانه به پول داخلی (نرخ ارز: ۵۶۰۰۰) - میلیارد تومان	یارانه به ازای هر فرد به پول داخلی (نرخ ارز: ۵۶۰۰۰) - تومان
خانگی	۲۶	۱۱۷۰۰	۶۵۵,۲۰۰	۷,۴۵۳,۹۲۵
تجاری و صنعتی	۲۸	۱۲۶۰۰	۷۰۵,۶۰۰	۸,۰۲۷,۳۰۴
نیروگاه	۳۹	۱۷۵۵۰	۹۸۲,۸۰۰	۱۱,۱۸۰,۸۸۷
حمل و نقل	۳	۱۳۵۰	۷۵,۶۰۰	۸۶۰,۰۶۸
کشاورزی	۱.۵	۶۷۵	۳۷,۸۰۰	۴۳۰,۰۳۴
سایر	۲.۵	۱۱۲۵	۶۳,۰۰۰	۷۱۶,۷۲۴
مجموع	۱۰۰	۴۵۰۰۰	۲,۵۲۰,۰۰۰	۲۸,۶۶۸,۹۴۲
نفت (هیدروکربور)				
بخش	سهم هر بخش از یارانه نفت (درصد)	میزان یارانه - میلیون دلار	میزان یارانه به پول داخلی (نرخ ارز: ۵۶۰۰۰) - میلیارد تومان	یارانه به ازای هر فرد به پول داخلی (نرخ ارز: ۵۶۰۰۰) - تومان
خانگی	۲۴	۱۲۴۸۰	۶۹۸,۸۸۰	۷,۹۵۰,۸۵۳
تجاری و صنعتی	۲۵	۱۳۰۰۰	۷۲۸,۰۰۰	۸,۲۸۲,۱۳۹
نیروگاه	۳۳	۱۷۱۶۰	۹۶۰,۹۶۰	۱۰,۹۳۲,۴۲۳
حمل و نقل	۱۵	۷۸۰۰	۴۳۶,۸۰۰	۴,۹۶۹,۲۸۳
کشاورزی	۳	۱۵۶۰	۸۷,۳۶۰	۹۹۳,۸۵۷
مجموع	۱۰۰	۵۲۰۰۰	۲,۹۱۲,۰۰۰	۳۳,۱۲۸,۵۵۵
برق				
بخش	سهم هر بخش از یارانه برق (درصد)	میزان یارانه - میلیون دلار	میزان یارانه به پول داخلی (نرخ ارز: ۵۶۰۰۰) - میلیارد تومان	یارانه به ازای هر فرد به پول داخلی (نرخ ارز: ۵۶۰۰۰) - تومان
خانگی	۳۵	۱۰۵۰۰	۵۸۸,۰۰۰	۶,۶۸۹,۴۲۰
تجاری و صنعتی	۳۲	۹۶۰۰	۵۳۷,۶۰۰	۶,۱۱۶,۰۴۱
کشاورزی	۱۶	۴۸۰۰	۲۶۸,۸۰۰	۳,۰۵۸,۰۲۰
سایر	۱۷	۵۱۰۰	۲۸۵,۶۰۰	۳,۲۴۹,۱۴۷
مجموع	۱۰۰	۳۰۰۰۰	۱,۶۸۰,۰۰۰	۱۹,۱۱۲,۶۲۸
مجموع هر سه بخش				
مجموع	----	۱۲۷۰۰۰	۷,۱۱۲,۰۰۰	۸۰,۹۱۰,۱۲۵

منبع: محاسبات محقق

* سهم هر بخش از یارانه پنهان انرژی با استناد به گزارش مرکز پژوهش های مجلس در سال ۱۳۹۸ لحاظ شد.

همانطور که از جدول بالا مشخص است بخش عظیمی از یارانه های پنهان ایران ارتباط مستقیمی با مردم ندارد و صرف بخش صنعتی، تجاری، عمومی، نیروگاه های برق، پتروشیمی ها و غیره می شود. برای نمونه، تنها یک سوم برق تولیدی ایران را خانوارها مصرف می کنند.

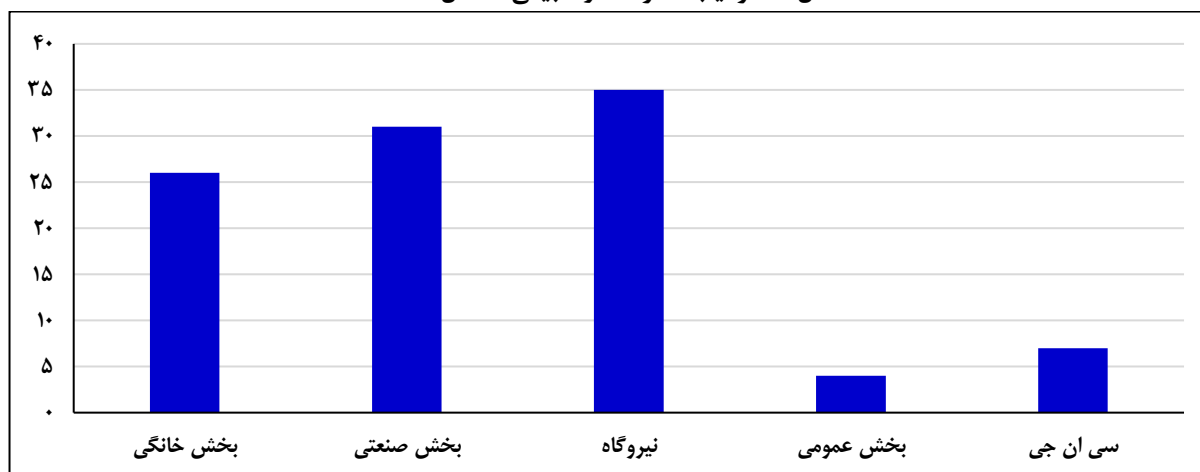
شکل ۲) ترکیب مصرف داخلی برق - سال ۱۳۹۷

ماخذ: گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس

همچنین، سهم خانوارها در مصرف گاز کشور حدود ۲۶ درصد است

شکل ۳) ترکیب مصرف گاز طبیعی - سال ۱۳۹۷

ماخذ: گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس

علاوه بر این، تنها بخشی از محصولات تولیدی پالایشگاه‌های ایرانی صرف سوخت خودروهای شخصی می‌شود. بقیه انرژی فسیلی کشور در بخش صنعتی، تجاری، پتروشیمی‌ها، بخش عمومی و نیروگاه‌های برق استفاده می‌شود و اتفاقاً بخش اعظمی از آن نیز به خاطر راندمان پایین این بخش‌ها، همچنین فرسودگی شبکه انتقال و توزیع، تلف می‌شود. بر اساس گزارش آژانس بین‌المللی انرژی در سال‌های گذشته، نیروگاه‌های برقی کشور با راندمان پایین، سالانه ۷۰ میلیارد متر مکعب گاز (معادل سه چهارم مصرف گاز کل خانوارهای ایرانی) و ۲۵ میلیارد لیتر مازوت و گازوئیل (معادل ۶۰ درصد از مصرف بنزین خودروهای شخصی) سوخت مصرف می‌کنند. در کنار راندمان بسیار پایین نیروگاه‌های برقی، ۱۳ درصد از برق تولیدی کشور بدون اینکه به دست هیچ مصرف‌کننده‌ای برسد، در شبکه فرسوده انتقال و توزیع تلف می‌شود. همچنین، بر اساس این گزارش که در سایت بانک جهانی منتشر شده، ایران در سال ۲۰۲۲ حدود ۱۷.۵ میلیارد متر مکعب گاز تولیدی خود را در مشعل‌ها سوزانده و به هدر داده است (معادل ۷ درصد از کل تولید گاز کشور).

با توجه به قیمت‌های جهانی گاز در سال گذشته، ارزش این میزان از اتلاف گاز حدود ۱۰ میلیارد دلار برآورد می‌شود. ایران به خاطر عدم نصب تجهیزات جمع‌آوری گازی که همراه با نفت از میادین نفتی استخراج می‌شود (گاز همراه)، آن را در مشعل‌ها آتش زده و به هدر می‌دهد. این کار اصطلاحاً مشعل‌سوزی یا «فلیرینگ» نام دارد. بر اساس گزارش‌های وزارت نفت ایران، تنها ۵ میلیارد دلار سرمایه و جذب شرکت‌های خارجی نیاز است تا جلو مشعل‌سوزی سالانه نزدیک به ۱۸ میلیارد متر مکعب گاز کشور گرفته شود. آمارهای بانک جهانی نشان می‌دهد میزان مشعل‌سوزی گاز در ایران از ۱۲.۵ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۲۰ به ۱۷.۵ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۲۱ رسیده و پارسال نیز در همین سطح باقی مانده است. پیشتر، آژانس بین‌المللی انرژی نیز گزارش داده بود که میزان نشتی متان (گاز طبیعی) در ایران طی سال گذشته ۷.۵ میلیارد متر مکعب بوده که بخش عمده آن در شبکه فرسوده انتقال و توزیع گاز اتفاق افتاده است. بدین ترتیب، اتلاف گاز ایران طی سال گذشته میلادی در همان مرحله تولید، انتقال و توزیع، بدون اینکه به دست هیچ مصرف‌کننده‌ای برسد، حدود ۲۵ میلیارد متر مکعب بوده که معادل نصف مصرف گاز ترکیه در همین سال بوده است. به عبارتی ۱۰ درصد از تولید گاز ایران بدون اینکه به دست هیچ مصرف‌کننده‌ای برسد، تلف می‌شود و یک چهارم آن نیز تحویل نیروگاه‌های برقی با راندمان بسیار پایین می‌شود. وضعیت راندمان بخش صنعتی نیز دست کمی از نیروگاه‌های برقی ندارد.

۷-۲. توزیع یارانه پنهان انرژی در دهک‌های درآمدی مختلف

با استفاده از مقادیر یارانه پنهان هریک از حامل‌های انرژی که در ادامه جدول مربوطه را مشاهده می‌کنید، می‌توان دو شاخص مهم درصد بهره‌مندی خانوار از یارانه انرژی و نسبت یارانه به هزینه کل خانوار را به تفکیک هر یک از حامل‌های انرژی محاسبه کرد. با محاسبه دو شاخص مذکور برای حامل‌های انرژی، مشخص می‌شود که کمترین درصد بهره‌مندی از یارانه گاز طبیعی، فرآورده‌های نفتی و کل یارانه پنهان انرژی مربوط به دهک اول با ۵ درصد و بیشترین درصد بهره‌مندی از این یارانه‌ها مربوط به دهک دهم با ۱۵ درصد است. این در حالی است که شاخص نسبت یارانه به هزینه کل خانوار برای دهک اول ۱۵ درصد و برای دهک دهم ۵ درصد است. این مقادیر به خوبی نشان دهنده فقدان عدالت در توزیع یارانه‌های انرژی در دهک‌های مختلف درآمدی، است.

جدول ۲) درصد بهره‌مندی دهک‌های مختلف از یارانه انرژی (با نرخ ارز ۵۶۰۰۰)

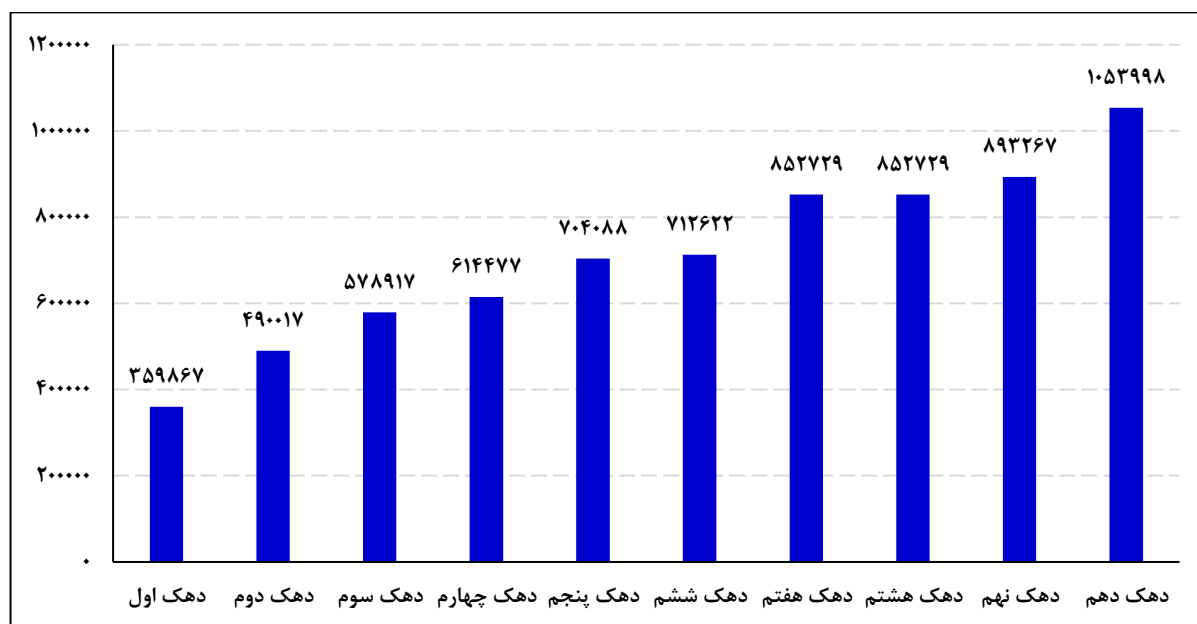
نسبت یارانه به کل هزینه خانوار	سهم هر دهک از کل یارانه پنهان (میلیارد تومان)	سهم هر دهک از کل یارانه پنهان	مقدار یارانه پنهان نفت (میلیارد تومان)	سهم هر دهک از یارانه پنهان نفت	مقدار یارانه پنهان گاز (میلیارد تومان)	سهم هر دهک از یارانه پنهان گاز	دهک‌ها
۱۵	۳۵۹,۸۶۷	۵.۰۶	۱۴۵۶۰۰	۵	۱۲۶,۰۰۰	۵	دهک اول
۱۳	۴۹۰,۰۱۷	۶.۸۹	۱۷۴۷۲۰	۶	۲۰۱,۶۰۰	۸	دهک دوم
۱۳	۵۷۸,۹۱۷	۸.۱۴	۲۶۲۰۸۰	۹	۲۰۱,۶۰۰	۸	دهک سوم
۱۲	۶۱۴,۴۷۷	۸.۶۴	۲۳۲۹۶۰	۸	۲۲۶,۸۰۰	۹	دهک چهارم
۱۲	۷۰۴,۰۸۸	۹.۹	۲۶۲۰۸۰	۹	۲۵۲,۰۰۰	۱۰	دهک پنجم
۱۱	۷۱۲,۶۲۲	۱۰.۰۲	۲۶۲۰۸۰	۹	۲۵۲,۰۰۰	۱۰	دهک ششم
۱۱	۸۵۲,۷۲۹	۱۱.۹۹	۳۴۹۴۴۰	۱۲	۳۰۲,۴۰۰	۱۲	دهک هفتم
۹	۸۵۲,۷۲۹	۱۱.۹۹	۴۰۷۶۸۰	۱۴	۲۷۷,۲۰۰	۱۱	دهک هشتم
۸	۸۹۳,۲۶۷	۱۲.۵۶	۳۴۹۴۴۰	۱۲	۳۰۲,۴۰۰	۱۲	دهک نهم
۵	۱,۰۵۳,۹۹۸	۱۴.۸۲	۴۶۵۹۲۰	۱۶	۳۷۸,۰۰۰	۱۵	دهک دهم
۱۰۰	۷,۱۱۲,۰۰۰	۱۰۰	۲,۹۱۲,۰۰۰	۱۰۰	۲,۵۲۰,۰۰۰	۱۰۰	مجموع

منبع: محاسبات محقق

*سهم هر دهک از یارانه پنهان انرژی با استناد به گزارش مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی در سال ۱۳۹۸ لحاظ شد.

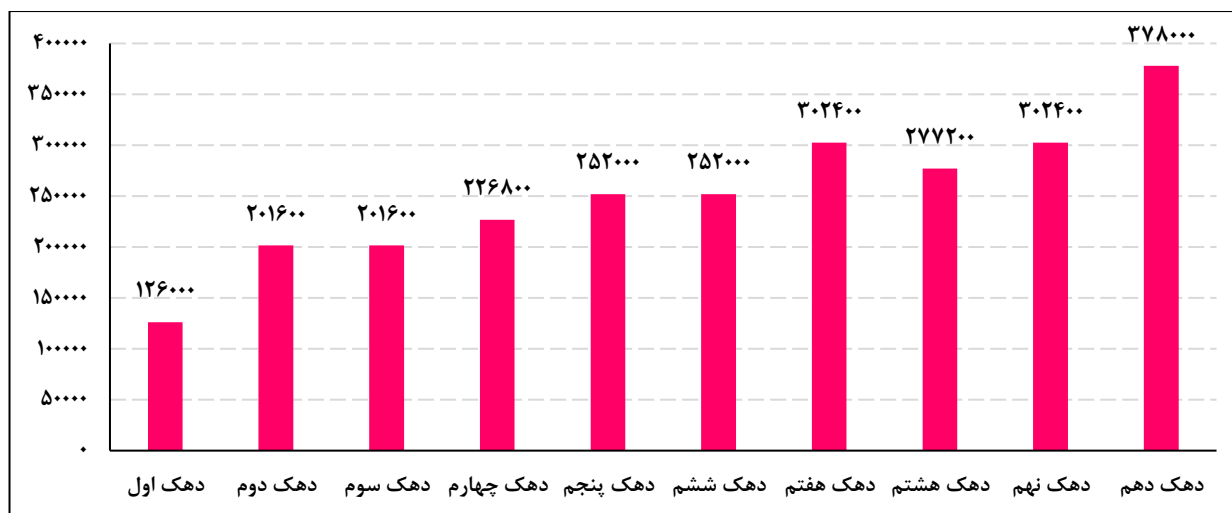
سهم دهک دهم از کل یارانه پنهان انرژی حدود ۳ برابر (۲.۹۲ برابر) سهم دهک اول است. این درحالی است که به زعم دولت، این یارانه برای حمایت از قشر محروم در نظر گرفته شده است.

نمودار ۱) سهم هر دهک از کل یارانه پنهان (میلیارد تومان) - ۲۰۲۲

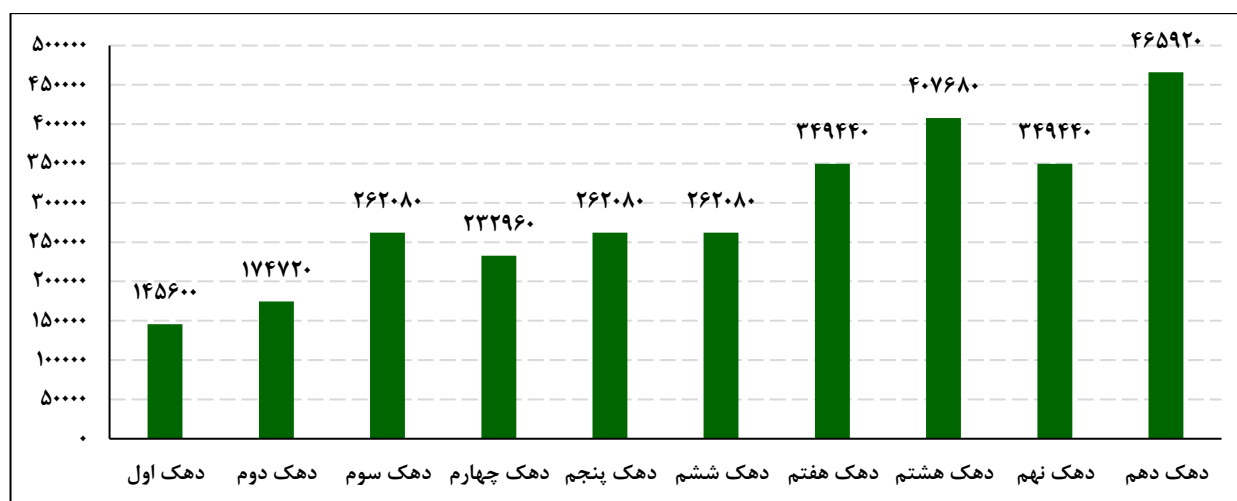
منبع: محاسبات محقق

نمودار ۲) مقدار یارانه پنهان گاز برای هر دهک (میلیارد تومان) - ۲۰۲۲

منبع: محاسبات محقق

نمودار ۳) مقدار یارانه پنهان نفت برای هر دهک (میلیارد تومان) - ۲۰۲۲

منبع: محاسبات محقق

اقتصاددانان پرداخت یارانه پنهان در حجم وسیع فعلی را موجب تخریب اقتصاد کشور می دانند و دو دلیل اصلی برای آن ذکر می کنند: اولاً ارزان فروشی انرژی موجب افزایش مصرف آن، عدم بهینه سازی مصرف محصولات مصرف کننده انرژی و قاچاق آن به خارج از کشور می شود. دوماً، موضوع بهره‌مندی به مراتب بیشتر افراد ثروتمند از یارانه پنهان انرژی است. چرا که در موضوع یارانه پنهان، افرادی که بیشتر مصرف کنند، بیشتر از این تخفیف و یارانه پنهان بهره‌مند می شوند. افرادی که ۲ یا ۳ خودرو دارند، بنزین بیشتری مصرف می کنند. افرادی که منزل بزرگ و لوکس دارند، برق بیشتر و صاحبان استخرهای خانگی، آب بیشتری مصرف می کنند و در نتیجه از یارانه پنهان بیشتر بهره‌مند می شوند و افراد دهک‌های پایین درآمدی که مصرف به مراتب کمتری دارند، کمتر از یارانه پنهان بهره‌مند می شوند.

۳-۷. بررسی توزیع یارانه پنهان گاز برای بخش‌های مختلف اقتصاد و محاسبه سرانه آن برای هر استان

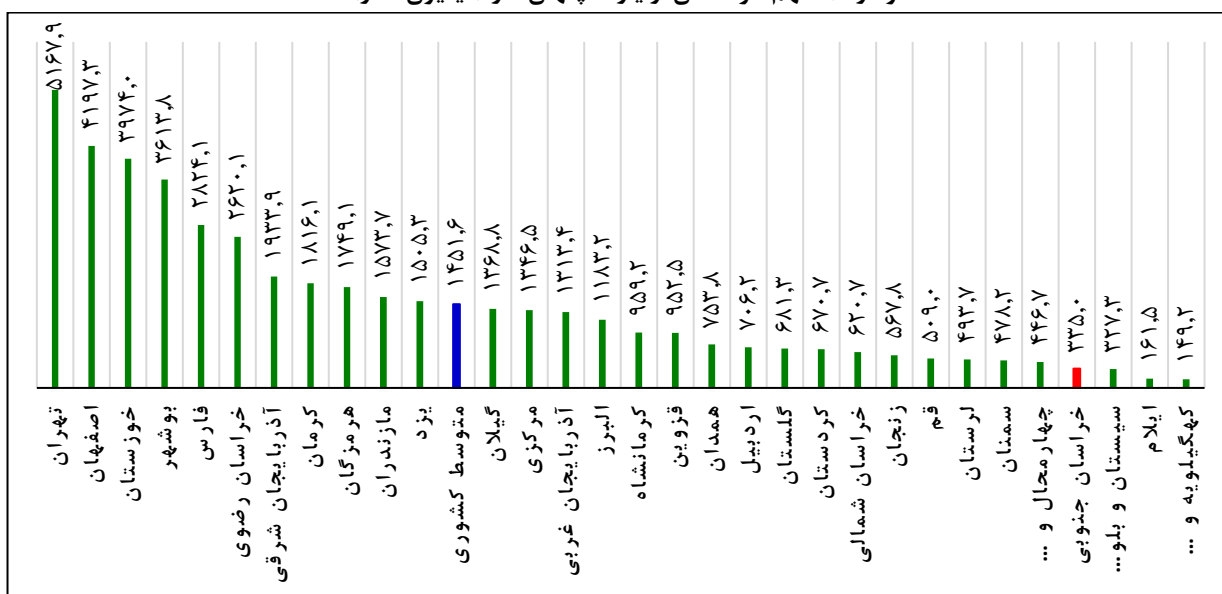
جدول زیر سهم هر استان را از یارانه پنهان گاز به صورت کلی نشان می‌دهد. بر اساس محاسبات انجام شده، سهم استان خراسان جنوبی از کل یارانه پنهان گاز برابر ۳۳۵ میلیون دلار می‌باشد که با این مبلغ رتبه ۲۸ را در بین استان‌های کشور به خود اختصاص داده است. نتایج جدول در قالب نمودار نیز نشان داده شده است.

جدول (۳) سهم هر استان از یارانه پنهان گاز (میلیون دلار)

رتبه	استان	مقدار	رتبه	استان	مقدار	رتبه	استان	مقدار
۱	تهران	۵۱۶۷.۹	۱۲	گیلان	۱۳۶۸.۸	۲۳	زنجان	۵۶۷.۸
۲	اصفهان	۴۱۹۷.۳	۱۳	مرکزی	۱۳۴۶.۵	۲۴	قم	۵۰۹.۰
۳	خوزستان	۳۹۷۴.۰	۱۴	آذربایجان غربی	۱۳۱۳.۴	۲۵	لرستان	۴۹۳.۷
۴	بوشهر	۳۶۱۳.۸	۱۵	البرز	۱۱۸۳.۲	۲۶	سمنان	۴۷۸.۲
۵	فارس	۲۸۲۴.۱	۱۶	کرمانشاه	۹۵۹.۲	۲۷	چهارمحال و ...	۴۴۶.۷
۶	خراسان رضوی	۲۶۲۰.۱	۱۷	قزوین	۹۵۲.۵	۲۸	خراسان جنوبی	۳۳۵.۰
۷	آذربایجان شرقی	۱۹۳۳.۹	۱۸	همدان	۷۵۳.۸	۲۹	سیستان و بلو...	۳۲۷.۳
۸	کرمان	۱۸۱۶.۱	۱۹	اردبیل	۷۰۶.۲	۳۰	ایلام	۱۶۱.۵
۹	هرمزگان	۱۷۴۹.۱	۲۰	گلستان	۶۸۱.۳	۳۱	کهگیلویه و ...	۱۴۹.۲
۱۰	مازندران	۱۵۷۳.۷	۲۱	کردستان	۶۷۰.۷	مجموع		۴۵۰۰۰
۱۱	یزد	۱۵۰۵.۳	۲۲	خراسان شمالی	۶۲۰.۷			

منبع: بر اساس آمار و اطلاعات سالنامه آماری سال ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران

نمودار (۴) سهم هر استان از یارانه پنهان گاز (میلیون دلار)

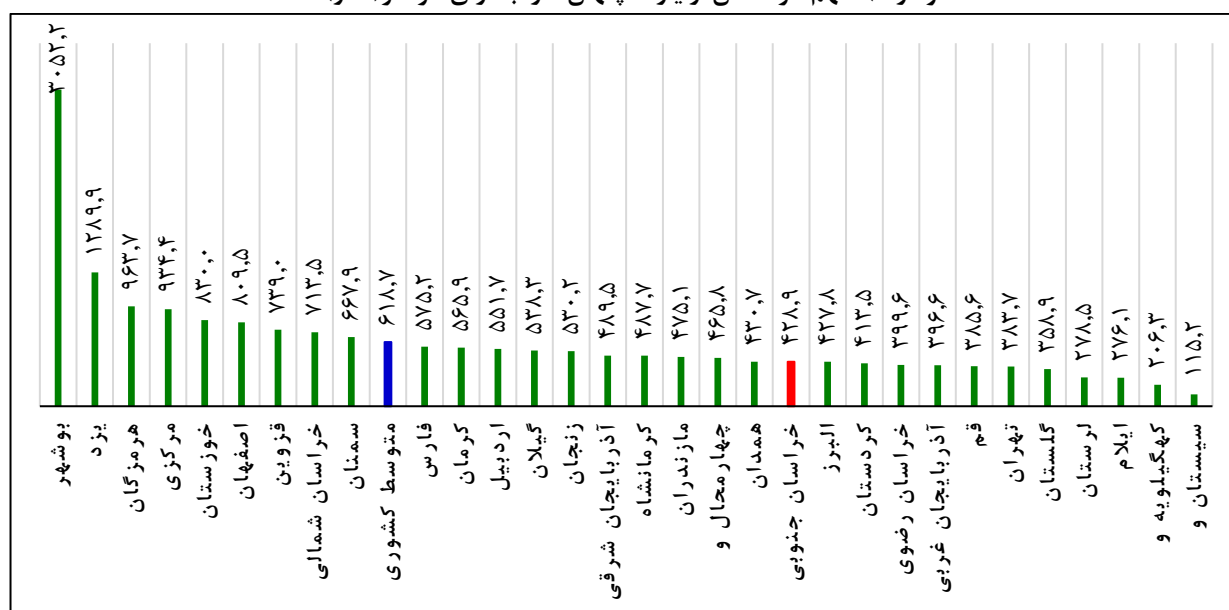
منبع: بر اساس آمار و اطلاعات سالنامه آماری سال ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران

جدول زیر سهم هر استان را از یارانه پنهان گاز به ازای هر نفر نشان می دهد. بر اساس محاسبات انجام شده، سهم هر فرد در استان خراسان جنوبی از کل یارانه پنهان گاز برابر ۴۲۸.۹ دلار می باشد که با این مبلغ رتبه ۲۰ را در بین استان های کشور به خود اختصاص داده است. نتایج جدول در قالب نمودار نیز نشان داده شده است.

جدول ۴) سهم هر استان از یارانه پنهان گاز به ازای هر نفر (دلار)

رتبه	استان	سهم	رتبه	استان	سهم	رتبه	استان	سهم
۱	بوشهر	۳۰۵۲.۲	۱۲	اردبیل	۵۵۱.۷	۲۳	خراسان رضوی	۳۹۹.۶
۲	یزد	۱۲۸۹.۹	۱۳	گیلان	۵۳۸.۳	۲۴	آذربایجان غربی	۳۹۶.۶
۳	هرمزگان	۹۶۳.۷	۱۴	زنجان	۵۳۰.۲	۲۵	قم	۳۸۵.۶
۴	مرکزی	۹۳۴.۴	۱۵	آذربایجان شرقی	۴۸۹.۵	۲۶	تهران	۳۸۳.۷
۵	خوزستان	۸۳۰.۰	۱۶	کرمانشاه	۴۸۷.۷	۲۷	گلستان	۳۵۸.۹
۶	اصفهان	۸۰۹.۵	۱۷	مازندران	۴۷۵.۱	۲۸	لرستان	۲۷۸.۵
۷	قزوین	۷۳۹.۰	۱۸	چهارمحال و	۴۶۵.۸	۲۹	ایلام	۲۷۶.۱
۸	خراسان شمالی	۷۱۳.۵	۱۹	همدان	۴۳۰.۷	۳۰	کهگیلویه و	۲۰۶.۳
۹	سمنان	۶۶۷.۹	۲۰	خراسان جنوبی	۴۲۸.۹	۳۱	سیستان و	۱۱۵.۲
۱۰	فارس	۵۷۵.۲	۲۱	البرز	۴۲۷.۸	مجموع		۱۹۱۸۰.۷
۱۱	کرمان	۵۶۵.۹	۲۲	کردستان	۴۱۳.۵			

نمودار ۵) سهم هر استان از یارانه پنهان گاز به ازای هر نفر (دلار)

جدول زیر سهم بخش‌های مختلف اقتصادی هر استان را از یارانه پنهان گاز به صورت کلی نشان می‌دهد.

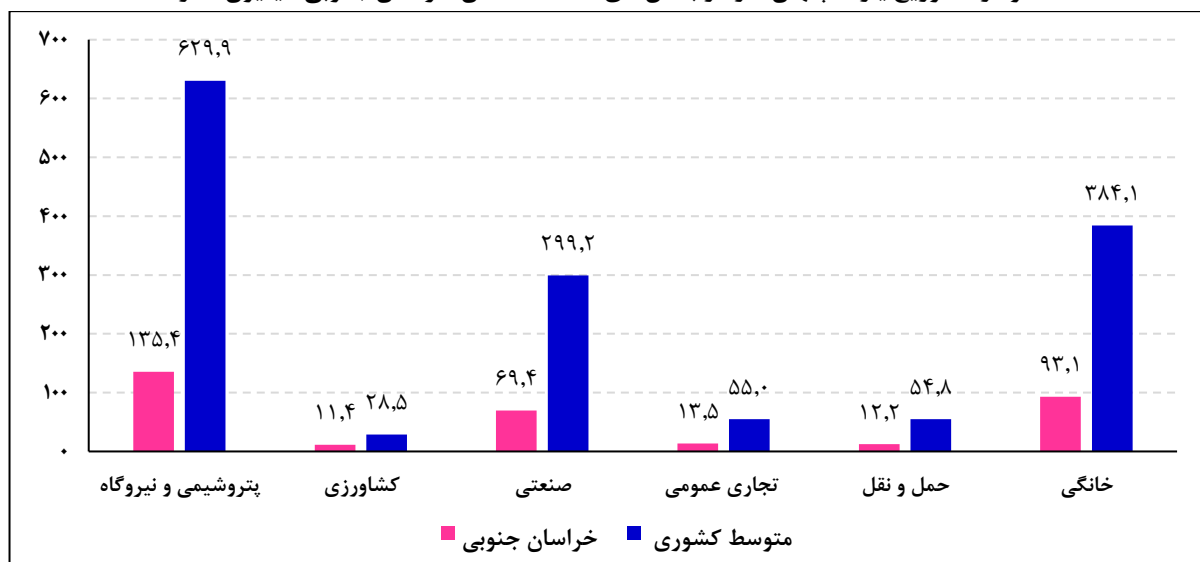
جدول ۵) توزیع یارانه پنهان گاز در بخش‌های مختلف هر استان (میلیون دلار)

استان	پتروشیمی و نیروگاه	کشاورزی	صنعتی	تجاری عمومی	حمل و نقل	خانگی	مجموع
آذربایجان شرقی	۳۹۲.۰	۴۳.۳	۴۱۹.۸	۱۴۰.۱	۱۴۲.۳	۷۹۶.۳	۱۹۳۳.۹
آذربایجان غربی	۳۳۳.۶	۱۷.۱	۱۶۴.۰	۷۷.۰	۱۰۸.۲	۶۱۳.۵	۱۳۱۳.۴
اردبیل	۲۲۴.۸	۲۰.۲	۵۱.۴	۳۸.۴	۷۲.۹	۲۹۸.۵	۷۰۶.۲
اصفهان	۱۳۳۰.۴	۱۰۴.۱	۱۶۲۷.۴	۱۱۳.۱	۱۱۲.۵	۹۰۹.۸	۴۱۹۷.۳
البرز	۴۰۷.۳	۱۲.۰	۱۶۵.۲	۵۸.۴	۵۳.۹	۴۸۶.۵	۱۱۸۳.۲
ایلام	۵۹.۰	۸.۲	۱۵.۹	۷.۸	۱۰.۲	۶۰.۴	۱۶۱.۵
بوشهر	۳۴۵۰.۱	۴.۷	۱۱۳.۱	۵.۳	۱۳.۷	۲۶.۹	۳۶۱۳.۸
تهران	۱۴۰۷.۱	۸۸.۲	۶۹۳.۸	۴۵۰.۸	۱۷۰.۹	۲۳۵۷.۱	۵۱۶۷.۹
چهارمحال و ...	۱۲۰.۳	۹.۴	۱۰۷.۲	۲۰.۲	۲۰.۰	۱۶۹.۵	۴۴۶.۷
خراسان جنوبی	۱۳۵.۴	۱۱.۴	۶۹.۴	۱۳.۵	۱۲.۲	۹۳.۱	۳۳۵.۰
خراسان رضوی	۶۸۷.۶	۴۲.۳	۵۴۵.۹	۱۶۴.۲	۱۵۵.۴	۱۰۲۴.۷	۲۶۲۰.۱
خراسان شمالی	۳۴۵.۲	۶.۳	۸۹.۶	۱۹.۶	۲۰.۲	۱۳۹.۹	۶۲۰.۷
خوزستان	۲۸۲۸.۲	۸.۶	۸۵۰.۲	۲۱.۶	۶۹.۰	۱۹۶.۴	۳۹۷۴.۰
زنجان	۱۵۴.۶	۱۶.۳	۱۳۴.۸	۲۹.۴	۳۱.۶	۲۰۱.۱	۵۶۷.۸
سمنان	۱۴۰.۹	۱۴.۷	۱۶۱.۷	۲۱.۲	۲۴.۳	۱۱۵.۴	۴۷۸.۲
سیستان و بلو...	۲۹۰.۱	۰.۴	۳.۳	۴.۵	۲.۵	۲۶.۵	۳۲۷.۳
فارس	۱۶۴۷.۰	۴۲.۹	۴۷۰.۰	۵۹.۴	۱۰۷.۴	۴۹۷.۴	۲۸۲۴.۱
قزوین	۳۸۹.۸	۲۶.۹	۲۴۶.۰	۳۰.۲	۴۵.۵	۲۱۴.۲	۹۵۲.۵
قم	۱۶۴.۴	۱۰.۲	۸۹.۲	۳۵.۳	۳۵.۱	۱۷۴.۸	۵۰۹.۰
کردستان	۲۲۶.۴	۲۰.۴	۳۲.۵	۳۷.۰	۳۷.۴	۳۱۶.۹	۶۷۰.۷
کرمان	۸۴۹.۶	۹.۲	۶۳۴.۱	۴۷.۲	۳۶.۷	۲۳۹.۳	۱۸۱۶.۱
کرمانشاه	۴۷۴.۵	۱۱.۲	۹۳.۷	۳۱.۰	۵۹.۲	۲۸۹.۷	۹۵۹.۲
کهگیلویه و ...	۹.۰	۲.۹	۲۸.۲	۸.۶	۱۸.۲	۸۲.۱	۱۴۹.۲
گلستان	۲۲۹.۱	۴۹.۲	۵۸.۴	۲۵.۳	۴۹.۶	۲۶۹.۷	۶۸۱.۳
گیلان	۵۷۷.۲	۵۱.۹	۱۰۴.۳	۵۰.۰	۷۰.۴	۵۱۵.۱	۱۳۶۸.۸
لرستان	۱۰۸.۴	۱۸.۴	۷۰.۲	۲۵.۳	۲۸.۸	۲۴۲.۶	۴۹۳.۷
مازندران	۳۸۷.۹	۹۲.۳	۱۳۶.۸	۶۸.۶	۸۰.۹	۸۰۷.۱	۱۵۷۳.۷
مرکزی	۴۸۵.۱	۳۷.۸	۴۹۹.۲	۳۲.۵	۳۷.۴	۲۵۴.۴	۱۳۴۶.۵
هرمزگان	۱۰۲۶.۴	۱.۰	۷۰۷.۶	۰.۸	۱۱.۸	۱.۶	۱۷۴۹.۱
همدان	۱۹۹.۳	۲۳.۵	۱۲۹.۲	۴۰.۶	۳۵.۳	۳۲۵.۹	۷۵۳.۸
یزد	۴۴۷.۱	۷۸.۲	۷۶۴.۲	۲۹.۴	۲۵.۱	۱۶۱.۳	۱۵۰۵.۳

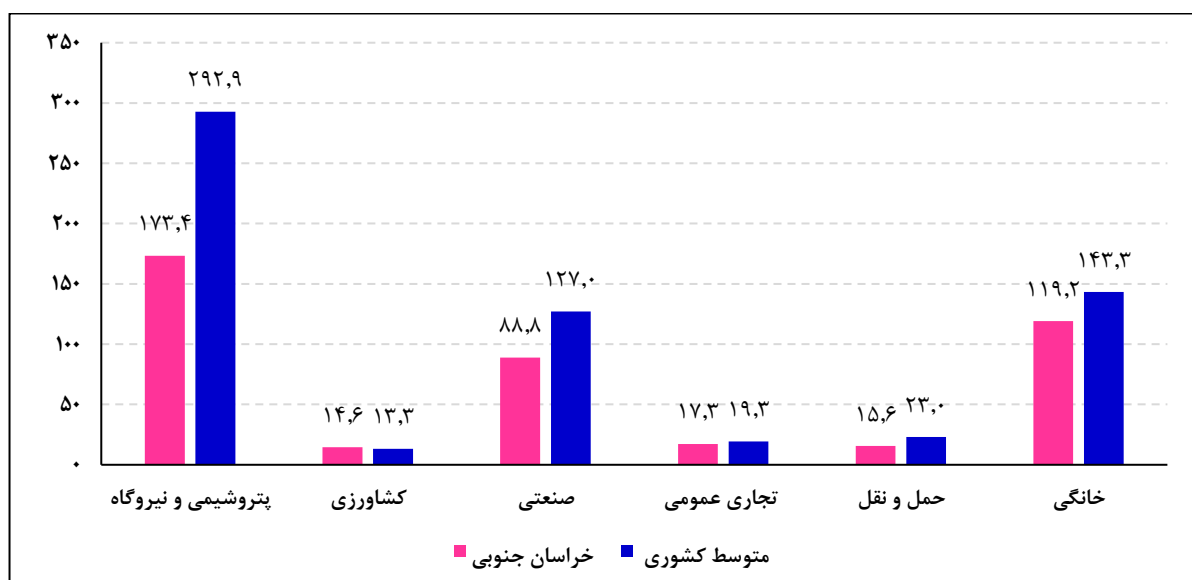
منبع: بر اساس آمار و اطلاعات سالنامه آماری سال ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران

نمودارهای زیر نحوه توزیع یارانه پنهان گاز را در بخش‌های مختلف اقتصادی استان و کشور نشان می‌دهد. همانطور که مشخص است در نمودار اول، سهم استان خراسان جنوبی از کل یارانه پنهان گاز کمتر از متوسط کشوری می‌باشد و در نمودار دوم، سهم استان خراسان جنوبی از سرانه یارانه پنهان گاز کشور فقط در بخش کشاورزی بیشتر از متوسط کشوری می‌باشد.

نمودار ۶) توزیع یارانه پنهان گاز در بخش‌های مختلف استان خراسان جنوبی (میلیون دلار)

نمودار ۷) توزیع یارانه پنهان گاز در بخش‌های مختلف استان خراسان جنوبی به ازای هر نفر (دلار)

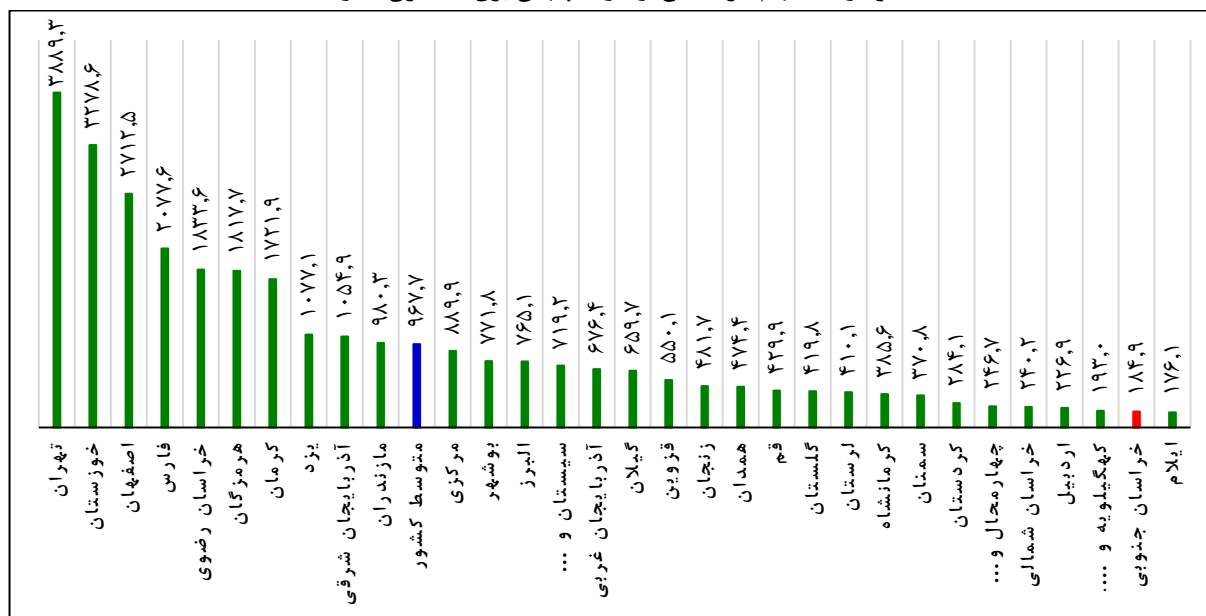
۴-۷. بررسی توزیع یارانه پنهان برق برای بخش‌های مختلف اقتصاد و محاسبه سرانه آن برای هر استان

جدول زیر سهم هر استان را از یارانه پنهان برق به صورت کلی نشان می‌دهد. بر اساس محاسبات انجام شده، سهم استان خراسان جنوبی از کل یارانه پنهان برق برابر ۱۸۴.۹ میلیون دلار می‌باشد که با این مبلغ رتبه ۳۰ را در بین استان‌های کشور به خود اختصاص داده است. نتایج جدول در قالب نمودار نیز نشان داده شده است.

جدول ۶) سهم هر استان از یارانه پنهان برق (میلیون دلار)

رتبه	استان	سهم	رتبه	استان	سهم	رتبه	استان	سهم
۱	تهران	۳۸۸۹.۳	۱۲	بوشهر	۷۷۱.۸	۲۳	کرمانشاه	۳۸۵.۶
۲	خوزستان	۳۲۷۸.۶	۱۳	البرز	۷۶۵.۱	۲۴	سمنان	۳۷۰.۸
۳	اصفهان	۲۷۱۲.۵	۱۴	سیستان و ...	۷۱۹.۲	۲۵	کردستان	۲۸۴.۱
۴	فارس	۲۰۷۷.۶	۱۵	آذربایجان غربی	۶۷۶.۴	۲۶	چهارمحال و ...	۲۴۶.۷
۵	خراسان رضوی	۱۸۳۳.۶	۱۶	گیلان	۶۵۹.۷	۲۷	خراسان شمالی	۲۴۰.۲
۶	هرمزگان	۱۸۱۷.۷	۱۷	قزوین	۵۵۰.۱	۲۸	اردبیل	۲۲۶.۹
۷	کرمان	۱۷۲۱.۹	۱۸	زنجان	۴۸۱.۷	۲۹	کهگیلویه و ...	۱۹۳.۰
۸	یزد	۱۰۷۷.۱	۱۹	همدان	۴۷۴.۴	۳۰	خراسان جنوبی	۱۸۴.۹
۹	آذربایجان شرقی	۱۰۵۴.۹	۲۰	قم	۴۲۹.۹	۳۱	ایلام	۱۷۶.۱
۱۰	مازندران	۹۸۰.۳	۲۱	گلستان	۴۱۹.۸	مجموع		۳۰۰۰۰
۱۱	مرکزی	۸۸۹.۹	۲۲	لرستان	۴۱۰.۱			

نمودار ۸) سهم هر استان از یارانه پنهان برق (میلیون دلار)

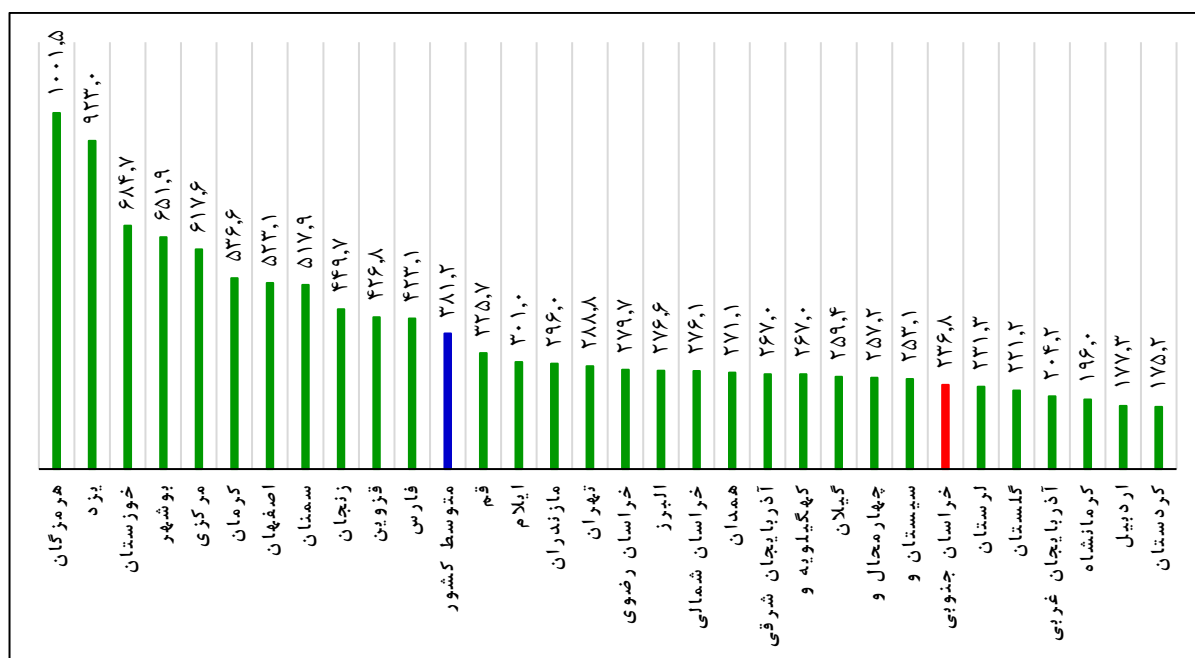

جدول زیر سهم هر استان را از یارانه پنهان برق به ازای هر نفر نشان می دهد. بر اساس محاسبات انجام شده، سهم هر فرد در استان خراسان جنوبی از کل یارانه پنهان برق برابر ۲۳۶.۸ دلار می باشد که با این مبلغ رتبه ۲۵ را در بین استان های کشور به خود اختصاص داده است. نتایج جدول در قالب نمودار نیز نشان داده شده است.

جدول (۷) سهم هر استان از یارانه پنهان برق (دلار)

رتبه	استان	سهم	رتبه	استان	سهم	رتبه	استان	سهم
۱	هرمزگان	۱۰۰۱.۵	۱۲	قم	۳۲۵.۷	۲۳	چهارمحال و	۲۵۷.۲
۲	یزد	۹۲۳.۰	۱۳	ایلام	۳۰۱.۰	۲۴	سیستان و	۲۵۳.۱
۳	خوزستان	۶۸۴.۷	۱۴	مازندران	۲۹۶.۰	۲۵	خراسان جنوبی	۲۳۶.۸
۴	بوشهر	۶۵۱.۹	۱۵	تهران	۲۸۸.۸	۲۶	لرستان	۲۳۱.۳
۵	مرکزی	۶۱۷.۶	۱۶	خراسان رضوی	۲۷۹.۷	۲۷	گلستان	۲۲۱.۲
۶	کرمان	۵۳۶.۶	۱۷	البرز	۲۷۶.۶	۲۸	آذربایجان غربی	۲۰۴.۲
۷	اصفهان	۵۲۳.۱	۱۸	خراسان شمالی	۲۷۶.۱	۲۹	کرمانشاه	۱۹۶.۰
۸	سمنان	۵۱۷.۹	۱۹	همدان	۲۷۱.۱	۳۰	اردبیل	۱۷۷.۳
۹	زنجان	۴۴۹.۷	۲۰	آذربایجان شرقی	۲۶۷.۰	۳۱	کردستان	۱۷۵.۲
۱۰	قزوین	۴۲۶.۸	۲۱	کهگیلویه و	۲۶۷.۰	مجموع		۱۱۸۱۶.۶
۱۱	فارس	۴۲۳.۱	۲۲	گیلان	۲۵۹.۴			

نمودار (۹) سهم هر استان از یارانه پنهان برق به ازای هر نفر (دلار)

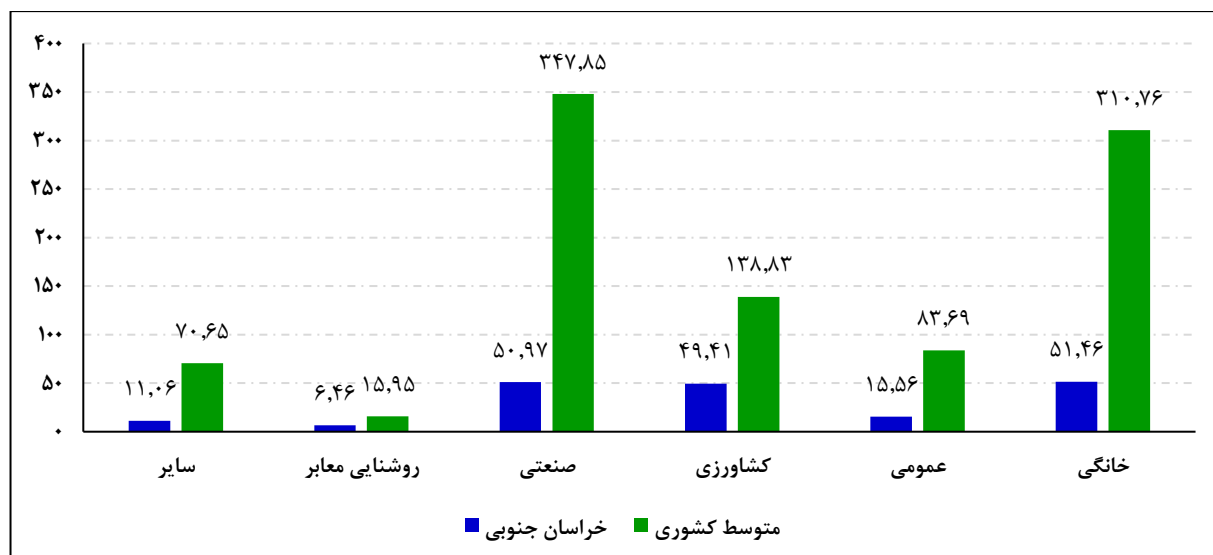
جدول زیر سهم بخش‌های مختلف اقتصادی هر استان را از یارانه پنهان برق نشان می‌دهد.
جدول ۸) توزیع یارانه پنهان برق در بخش‌های مختلف هر استان (میلیون دلار)

استان	سایر	روشنایی معابر	صنعتی	کشاورزی	عمومی	خانگی	جمع
آذربایجان شرقی	۸۲.۱۸	۲۱.۲۳	۴۸۰.۵۸	۱۳۰.۶۱	۶۷.۰۲	۲۷۳.۲۶	۱۰۵۴.۸۹
آذربایجان غربی	۵۰.۶۸	۱۷.۵۱	۲۰۹.۷۷	۱۳۹.۵۲	۴۳.۴۴	۲۱۵.۴۴	۶۷۶.۳۶
اردبیل	۱۶.۳۴	۶.۵۶	۷۶.۹۰	۳۱.۵۰	۲۰.۱۵	۷۵.۴۳	۲۲۶.۸۹
اصفهان	۱۳۹.۵۲	۳۴.۳۴	۱۶۱۳.۳۶	۳۲۸.۴۴	۱۱۸.۳۸	۴۷۸.۴۳	۲۷۱۲.۴۷
البرز	۸۶.۳۹	۹.۲۹	۲۶۴.۹۵	۷۹.۴۴	۶۹.۲۷	۲۵۵.۷۵	۷۶۵.۱۰
ایلام	۱۱.۴۵	۲.۷۴	۲۷.۷۹	۴۰.۶۰	۱۲.۸۲	۸۰.۷۲	۱۷۶.۱۱
بوشهر	۵۴.۸۹	۱۲.۲۳	۸۵.۱۲	۴۸.۷۲	۹۵.۶۹	۴۷۵.۲۰	۷۷۱.۸۵
تهران	۶۹۶.۶۱	۴۷.۵۵	۸۰۶.۳۸	۳۰۶.۱۴	۶۸۴.۰۹	۱۳۴۸.۵۱	۳۸۸۹.۲۷
چهارمحال و ...	۱۰.۸۶	۸.۷۱	۸۶.۸۸	۷۳.۹۷	۱۱.۶۴	۵۴.۵۹	۲۴۶.۶۵
خراسان جنوبی	۱۱.۰۶	۶.۴۶	۵۰.۹۷	۴۹.۴۱	۱۵.۵۶	۵۱.۴۶	۱۸۴.۹۱
خراسان رضوی	۱۳۴.۸۲	۴۳.۱۵	۵۸۷.۱۳	۴۴۸.۰۰	۱۱۴.۸۶	۵۰۵.۶۳	۱۸۳۳.۵۹
خراسان شمالی	۱۰.۴۷	۳.۵۲	۱۲۰.۸۳	۴۱.۲۹	۱۱.۳۵	۵۲.۷۳	۲۴۰.۱۹
خوزستان	۱۵۲.۵۳	۵۸.۵۱	۸۶۸.۶۱	۲۹۸.۷۰	۲۶۳.۸۷	۱۶۳۶.۳۵	۳۲۷۸.۵۷
زنجان	۱۷.۵۱	۴.۴۰	۳۰۲.۱۳	۷۱.۸۱	۱۶.۹۳	۶۸.۸۸	۴۸۱.۶۶
سمنان	۱۵.۵۶	۵.۵۸	۲۰۸.۹۸	۶۳.۲۰	۲۱.۷۲	۵۵.۷۷	۳۷۰.۸۱
سیستان و بلو...	۴۲.۶۶	۱۵.۰۷	۵۰.۰۹	۱۰۴.۱۰	۱۳۶.۰۹	۳۷۱.۲۰	۷۱۹.۲۱
فارس	۹۸.۸۲	۳۱.۹۰	۷۰۱.۶۰	۵۴۷.۹۰	۱۲۸.۳۶	۵۶۹.۰۳	۲۰۷۷.۶۰
قزوین	۲۴.۴۶	۶.۲۶	۲۸۸.۰۴	۱۰۵.۱۸	۲۸.۱۸	۹۸.۰۳	۵۵۰.۱۵
قم	۳۸.۱۶	۶.۳۶	۱۵۴.۰۰	۴۸.۱۴	۳۷.۰۸	۱۴۶.۱۷	۴۲۹.۹۰
کردستان	۱۸.۸۸	۵.۰۹	۶۴.۸۷	۶۸.۳۹	۱۸.۸۸	۱۰۸.۰۱	۲۸۴.۱۲
کرمان	۵۳.۸۱	۲۰.۲۵	۷۷۸.۵۰	۴۰۴.۳۷	۷۱.۶۲	۳۹۳.۳۱	۱۷۲۱.۸۶
کرمانشاه	۲۴.۵۶	۹.۷۸	۹۷.۹۴	۶۳.۱۱	۵۵.۷۷	۱۳۴.۴۳	۳۸۵.۵۸
کهگیلویه و ...	۱۲.۱۳	۶.۹۵	۳۱.۲۱	۱۹.۴۷	۳۱.۷۰	۹۱.۵۸	۱۹۳.۰۴
گلستان	۳۰.۵۳	۷.۹۲	۶۸.۱۰	۷۶.۸۰	۳۰.۵۳	۲۰۵.۹۵	۴۱۹.۸۲
گیلان	۷۷.۴۹	۱۶.۶۳	۱۷۴.۱۵	۶۰.۰۷	۵۲.۷۳	۲۷۸.۶۴	۶۵۹.۷۲
لرستان	۱۸.۳۹	۱۳.۸۹	۱۲۱.۴۲	۱۰۳.۶۱	۴۰.۶۰	۱۱۲.۲۲	۴۱۰.۱۴
مازندران	۹۳.۸۳	۲۲.۵۰	۲۲۹.۳۳	۱۱۰.۶۶	۷۷.۳۹	۴۴۶.۶۳	۹۸۰.۳۴
مرکزی	۲۶.۲۲	۱۲.۶۲	۵۷۴.۸۰	۱۲۹.۷۳	۲۵.۴۴	۱۲۱.۱۲	۸۸۹.۹۴
هرمزگان	۸۲.۱۸	۱۵.۶۵	۶۹۵.۷۳	۱۰۲.۳۴	۲۳۷.۴۵	۶۸۴.۳۸	۱۸۱۷.۷۴
همدان	۲۴.۹۵	۷.۷۳	۱۵۹.۶۷	۱۳۵.۳۱	۲۷.۴۹	۱۱۹.۲۷	۴۷۴.۴۲
یزد	۳۲.۲۹	۱۳.۹۹	۸۰۳.۶۴	۷۳.۲۸	۲۸.۳۷	۱۲۵.۵۳	۱۰۷۷.۱۰

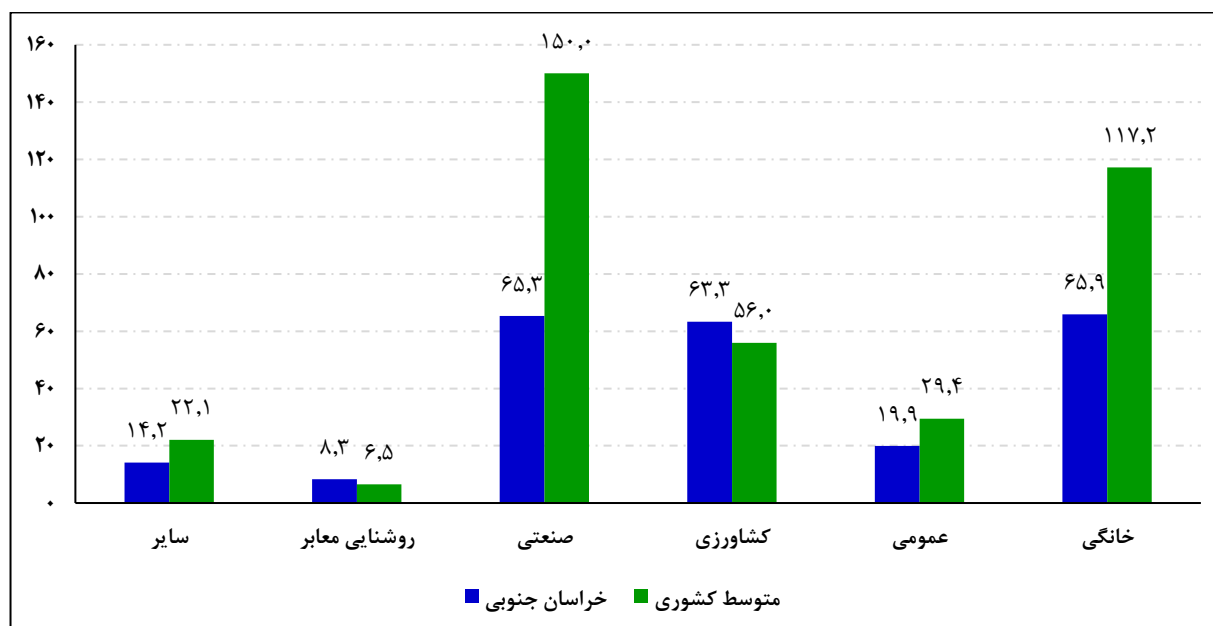
منبع: بر اساس آمار و اطلاعات سالنامه آماری سال ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران

نمودارهای زیر نحوه توزیع یارانه پنهان برق را در بخش‌های مختلف اقتصادی استان و کشور نشان می‌دهد. همانطور که مشخص است در نمودار اول، سهم استان خراسان جنوبی از کل یارانه پنهان برق کمتر از متوسط کشوری می‌باشد و در نمودار دوم، سهم استان خراسان جنوبی از سرانه یارانه پنهان گاز کشور فقط در بخش کشاورزی و روشنایی معابر بیشتر از متوسط کشوری می‌باشد.

نمودار ۱۰) توزیع یارانه پنهان برق در بخش‌های مختلف استان خراسان جنوبی (میلیون دلار)

نمودار ۱۱) توزیع یارانه پنهان برق در بخش‌های مختلف استان خراسان جنوبی به ازای هر نفر (دلار)

۷-۵. بررسی توزیع یارانه پنهان فرآورده‌های نفتی برای بخش‌های مختلف اقتصاد و محاسبه سرانه آن برای هر

استان

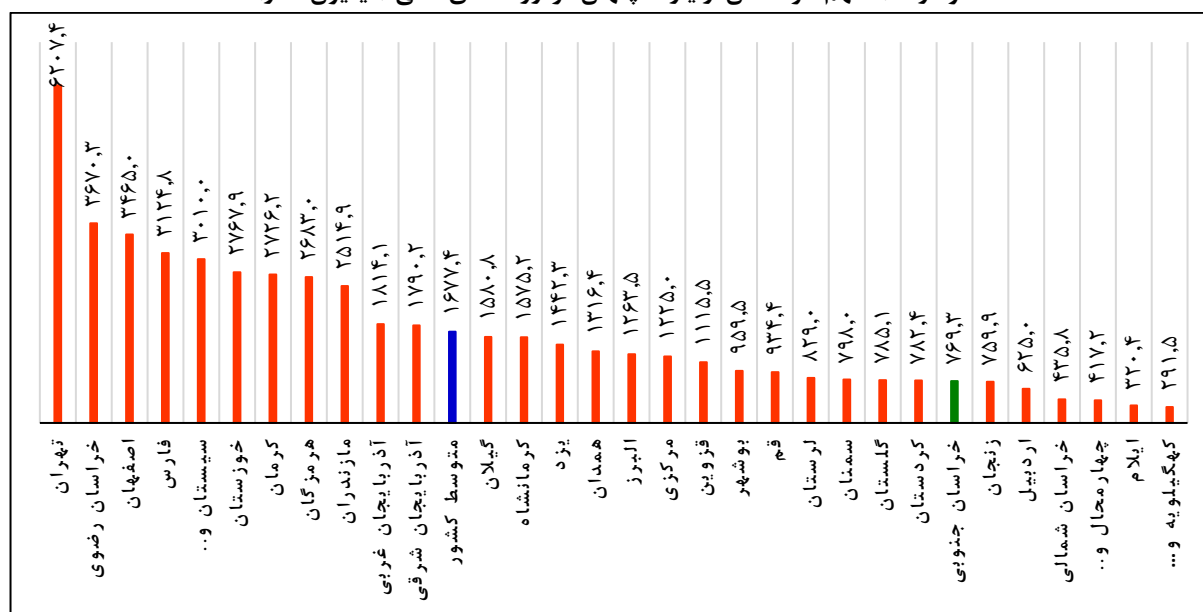
جدول زیر سهم هر استان را از یارانه پنهان فرآورده‌های نفتی به صورت کلی نشان می‌دهد. بر اساس محاسبات انجام شده، سهم استان خراسان جنوبی از کل یارانه پنهان فرآورده‌های نفتی برابر ۷۶۹.۳ میلیون دلار می‌باشد که با این مبلغ رتبه ۲۵ را در بین استان‌های کشور به خود اختصاص داده است. نتایج جدول در قالب نمودار نیز نشان داده شده است.

جدول ۹) سهم هر استان از یارانه پنهان فرآورده‌های نفتی (میلیون دلار)

رتبه	استان	مقدار	رتبه	استان	مقدار	رتبه	استان	مقدار
۱	تهران	۶۲۰۷.۴	۱۲	گیلان	۱۵۸۰.۸	۲۳	گلستان	۷۸۵.۱
۲	خراسان رضوی	۳۶۷۰.۳	۱۳	کرمانشاه	۱۵۷۵.۲	۲۴	کردستان	۷۸۲.۴
۳	اصفهان	۳۴۶۵.۰	۱۴	یزد	۱۴۴۲.۳	۲۵	خراسان جنوبی	۷۶۹.۳
۴	فارس	۳۱۲۴.۸	۱۵	همدان	۱۳۱۶.۴	۲۶	زنجان	۷۵۹.۹
۵	سیستان و...	۳۰۱۰.۰	۱۶	البرز	۱۲۶۳.۵	۲۷	اردبیل	۶۲۵.۰
۶	خوزستان	۲۷۶۷.۹	۱۷	مرکزی	۱۲۲۵.۰	۲۸	خراسان شمالی	۴۳۵.۸
۷	کرمان	۲۷۲۶.۲	۱۸	قزوین	۱۱۱۵.۵	۲۹	چهارمحال و...	۴۱۷.۲
۸	هرمزگان	۲۶۸۳.۰	۱۹	بوشهر	۹۵۹.۵	۳۰	ایلام	۳۲۰.۴
۹	مازندران	۲۵۱۴.۹	۲۰	قم	۹۳۴.۴	۳۱	کهگیلویه و...	۲۹۱.۵
۱۰	آذربایجان غربی	۱۸۱۴.۱	۲۱	لرستان	۸۲۹.۰	مجموع		۵۲۰۰۰
۱۱	آذربایجان شرقی	۱۷۹۰.۲	۲۲	سمنان	۷۹۸.۰			

منبع: بر اساس آمار و اطلاعات سالنامه آماری سال ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران

نمودار ۱۲) سهم هر استان از یارانه پنهان فرآورده‌های نفتی (میلیون دلار)

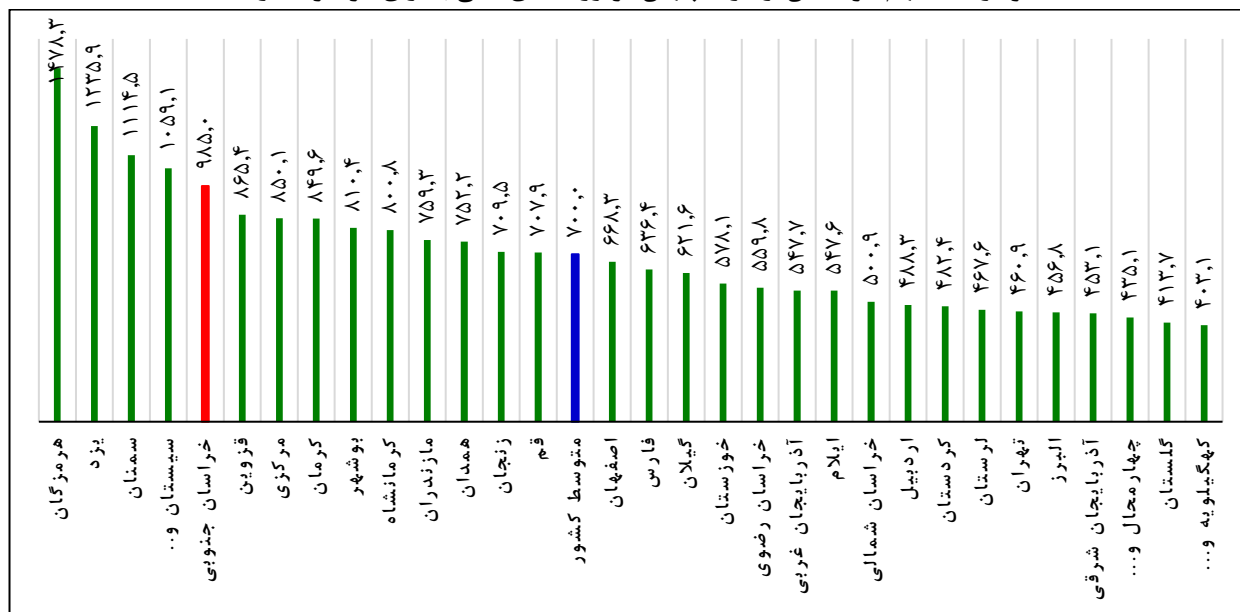
منبع: بر اساس آمار و اطلاعات سالنامه آماری سال ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران

جدول زیر سهم هر استان را از یارانه پنهان فرآورده های نفتی به ازای هر نفر نشان می دهد. بر اساس محاسبات انجام شده، سهم هر فرد در استان خراسان جنوبی از کل یارانه پنهان فرآورده های نفتی برابر ۹۸۵ دلار می باشد که با این مبلغ رتبه ۵ را در بین استان های کشور به خود اختصاص داده است. نتایج جدول در قالب نمودار نیز نشان داده شده است.

جدول ۱۰) سهم هر استان از یارانه پنهان فرآورده های نفتی به ازای هر نفر (دلار)

رتبه	استان	سهم	رتبه	استان	سهم	رتبه	استان	سهم
۱	هرمزگان	۱۴۷۸.۳	۱۲	همدان	۷۵۲.۲	۲۳	اردبیل	۴۸۸.۳
۲	یزد	۱۲۳۵.۹	۱۳	زنجان	۷۰۹.۵	۲۴	کردستان	۴۸۲.۴
۳	سمنان	۱۱۱۴.۵	۱۴	قم	۷۰۷.۹	۲۵	لرستان	۴۶۷.۶
۴	سیستان و ..	۱۰۵۹.۱	۱۵	اصفهان	۶۶۸.۳	۲۶	تهران	۴۶۰.۹
۵	خراسان جنوبی	۹۸۵.۰	۱۶	فارس	۶۳۶.۴	۲۷	البرز	۴۵۶.۸
۶	قزوین	۸۶۵.۴	۱۷	گیلان	۶۲۱.۶	۲۸	آذربایجان شرقی	۴۵۳.۱
۷	مرکزی	۸۵۰.۱	۱۸	خوزستان	۵۷۸.۱	۲۹	چهارمحال	۴۳۵.۱
۸	کرمان	۸۴۹.۶	۱۹	خراسان رضوی	۵۵۹.۸	۳۰	گلستان	۴۱۳.۷
۹	بوشهر	۸۱۰.۴	۲۰	آذربایجان غربی	۵۴۷.۷	۳۱	کهگیلویه و ...	۴۰۳.۱
۱۰	کرمانشاه	۸۰۰.۸	۲۱	ایلام	۵۴۷.۶	مجموع		۲۱۶۹۹.۴
۱۱	مازندران	۷۵۹.۳	۲۲	خراسان شمالی	۵۰۰.۹			

نمودار ۱۳) سهم هر استان از یارانه پنهان فرآورده های نفتی به ازای هر نفر (دلار)

جدول زیر سهم بخش‌های مختلف اقتصادی هر استان را از یارانه پنهان فرآورده های نفتی به صورت کلی نشان می دهد.

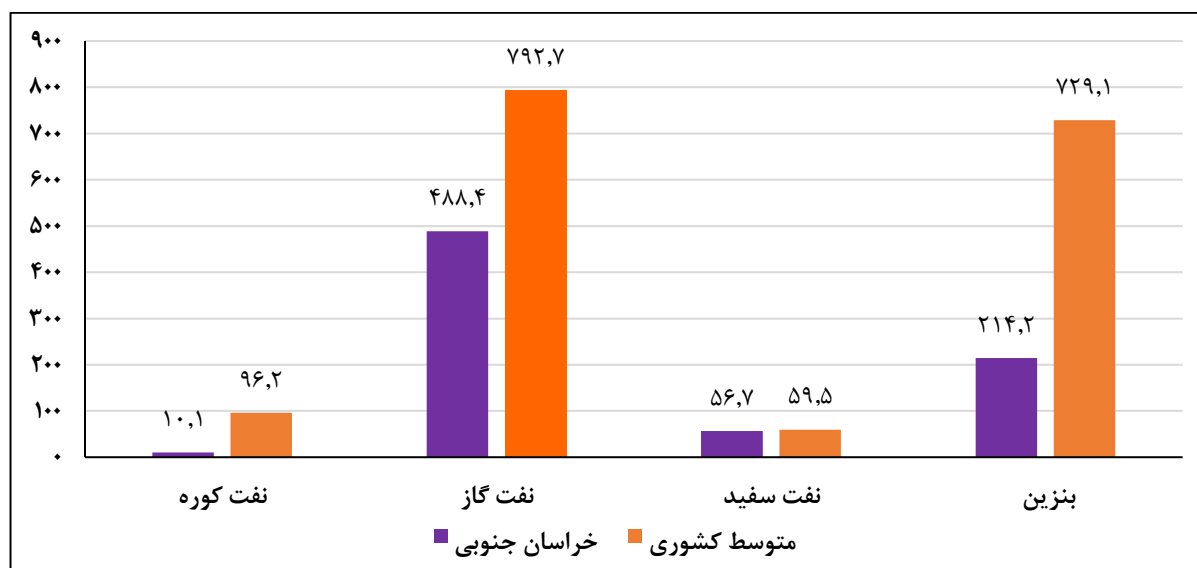
جدول (۱۱) توزیع یارانه پنهان فرآورده های نفتی در بخش‌های مختلف هر استان (میلیون دلار)

استان	نفت کوره	نفت گاز	نفت سفید	بنزین	جمع
آذربایجان شرقی	۹۶.۰	۸۴۶.۱	۴۶.۶	۸۰۱.۴	۱۷۹۰.۲
آذربایجان غربی	۳۱.۲	۷۸۰.۰	۳۳۰.۳	۶۷۲.۶	۱۸۱۴.۱
اردبیل	۰.۷	۳۳۰.۶	۲۷.۹	۲۶۵.۸	۶۲۵.۰
اصفهان	۳۵.۰	۱۸۴۰.۸	۲۴.۲	۱۵۶۵.۱	۳۴۶۵.۰
البرز	۲۳.۳	۴۲۴.۹	۱۹.۰	۷۹۶.۲	۱۲۶۳.۵
ایلام	۰.۹	۱۵۴.۷	۱۳.۶	۱۵۱.۲	۳۲۰.۴
بوشهر	۳.۷	۵۲۳.۹	۴.۴	۴۲۷.۴	۹۵۹.۵
تهران	۱۴.۹	۱۹۲۲.۳	۵۱.۱	۴۲۱۹.۰	۶۲۰۷.۴
چهارمحال و ...	۴.۷	۱۸۱.۳	۹.۸	۲۲۱.۵	۴۱۷.۲
خراسان جنوبی	۱۰.۱	۴۸۸.۴	۵۶.۷	۲۱۴.۲	۷۶۹.۳
خراسان رضوی	۳۰۵.۶	۱۶۹۰.۶	۱۷۵.۱	۱۴۹۹.۱	۳۶۷۰.۳
خراسان شمالی	۰.۳	۲۵۴.۵	۲۶.۶	۱۵۴.۴	۴۳۵.۸
خوزستان	۳۲.۷	۱۵۱۱.۱	۱۳.۳	۱۲۱۰.۸	۲۷۶۷.۹
زنجان	۷.۶	۴۳۴.۰	۴۳.۹	۲۷۴.۳	۷۵۹.۹
سمنان	۳.۶	۵۳۱.۷	۹.۷	۲۵۳.۰	۷۹۸.۰
سیستان و بلو...	۲۱۱.۳	۱۵۸۴.۸	۲۸۷.۲	۹۲۶.۷	۳۰۱۰.۰
فارس	۲۰.۲	۱۵۴۸.۲	۱۰۱.۹	۱۴۵۴.۴	۳۱۲۴.۸
قزوین	۱۱۰.۸	۶۰۲.۳	۱۶.۴	۳۸۶.۰	۱۱۱۵.۵
قم	۱۲.۶	۵۱۴.۰	۴.۲	۴۰۳.۵	۹۳۴.۴
کردستان	۲.۶	۳۷۹.۸	۵۲.۷	۳۴۷.۳	۷۸۲.۴
کرمان	۸۳.۲	۱۵۰۷.۷	۹۳.۷	۱۰۴۱.۷	۲۷۲۶.۲
کرمانشاه	۳۸۳.۰	۶۳۲.۱	۱۵۵.۰	۴۰۵.۲	۱۵۷۵.۲
کهگیلویه و ...	۰.۴	۱۰۴.۶	۱۶.۷	۱۶۹.۸	۲۹۱.۵
گلستان	۲.۷	۳۹۰.۱	۳۱.۲	۳۶۱.۲	۷۸۵.۱
گیلان	۰.۰	۶۶۹.۹	۵۰.۷	۸۶۰.۲	۱۵۸۰.۸
لرستان	۴.۰	۴۱۱.۸	۵۵.۱	۳۵۸.۱	۸۲۹.۰
مازندران	۵۹۹.۸	۵۸۴.۲	۸۵.۶	۱۲۴۵.۳	۲۵۱۴.۹
مرکزی	۱۲۸.۲	۶۸۲.۳	۷.۲	۴۰۷.۳	۱۲۲۵.۰
هرمزگان	۴۲۵.۰	۱۵۳۷.۹	۵.۰	۷۱۵.۱	۲۶۸۳.۰
همدان	۴۱۲.۳	۵۰۲.۸	۱۵.۷	۳۸۵.۶	۱۳۱۶.۴
یزد	۱۴.۸	۱۰۰۵.۸	۱۲.۷	۴۰۹.۰	۱۴۴۲.۳

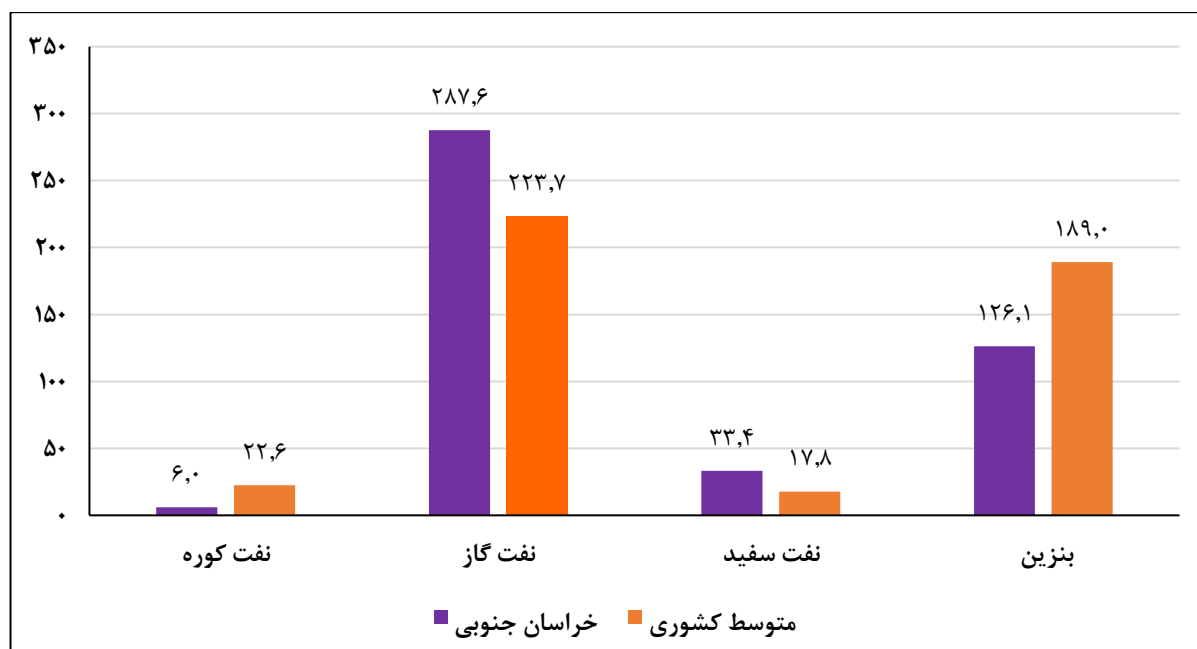
منبع: بر اساس آمار و اطلاعات سالنامه آماری سال ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران

نمودارهای زیر نحوه توزیع یارانه پنهان فرآورده های نفتی را در بخش های مختلف اقتصادی استان و کشور نشان می دهد. همانطور که مشخص است در نمودار اول، سهم استان خراسان جنوبی از کل یارانه پنهان فرآورده های نفتی کمتر از متوسط کشوری می باشد و در نمودار دوم، سهم استان خراسان جنوبی از سرانه یارانه پنهان فرآورده های نفتی کشور در مصرف نفت سفید و نفت گاز بیشتر از متوسط کشوری می باشد.

نمودار ۱۴) توزیع یارانه پنهان فرآورده های نفتی در بخش های مختلف استان خراسان جنوبی (میلیون دلار)

نمودار ۱۵) توزیع یارانه پنهان فرآورده های نفتی در بخش های مختلف استان خراسان جنوبی به ازای هر نفر (دلار)

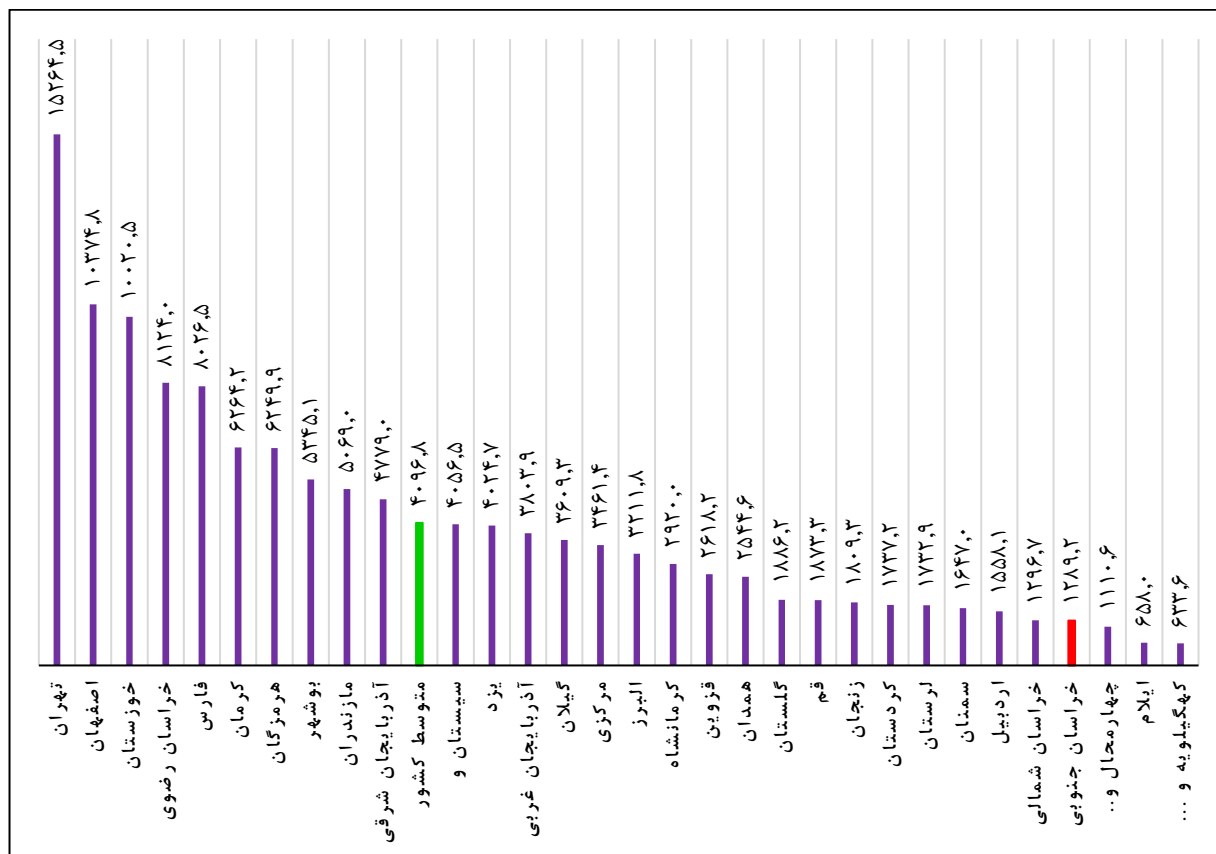
۶-۷. بررسی وضعیت توزیع یارانه پنهان انرژی بین استان‌های ایران

جدول زیر سهم هر استان را از کل یارانه پنهان انرژی (شامل یارانه پنهان گاز، برق فرآورده های نفتی) نشان می دهد.
جدول (۱۲) وضعیت توزیع یارانه پنهان انرژی بین استان‌های ایران (میلیون دلار)

استان	نفت	گاز	برق	مجموع
آذربایجان شرقی	۱۷۹۰.۲	۱۹۳۳.۹	۱۰۵۴.۹	۴۷۷۹.۰
آذربایجان غربی	۱۸۱۴.۱	۱۳۱۳.۴	۶۷۶.۴	۳۸۰۳.۹
اردبیل	۶۲۵.۰	۷۰۶.۲	۲۲۶.۹	۱۵۵۸.۱
اصفهان	۳۴۶۵.۰	۴۱۹۷.۳	۲۷۱۲.۵	۱۰۳۷۴.۸
البرز	۱۲۶۳.۵	۱۱۸۳.۲	۷۶۵.۱	۳۲۱۱.۸
ایلام	۳۲۰.۴	۱۶۱.۵	۱۷۶.۱	۶۵۸.۰
بوشهر	۹۵۹.۵	۳۶۱۳.۸	۷۷۱.۸	۵۳۴۵.۱
تهران	۶۲۰۷.۴	۵۱۶۷.۹	۳۸۸۹.۳	۱۵۲۶۴.۵
چهارمحال و ...	۴۱۷.۲	۴۴۶.۷	۲۴۶.۷	۱۱۱۰.۶
خراسان جنوبی	۷۶۹.۳	۳۳۵.۰	۱۸۴.۹	۱۲۸۹.۲
خراسان رضوی	۳۶۷۰.۳	۲۶۲۰.۱	۱۸۳۳.۶	۸۱۲۴.۰
خراسان شمالی	۴۳۵.۸	۶۲۰.۷	۲۴۰.۲	۱۲۹۶.۷
خوزستان	۲۷۶۷.۹	۳۹۷۴.۰	۳۲۷۸.۶	۱۰۰۲۰.۵
زنجان	۷۵۹.۹	۵۶۷.۸	۴۸۱.۷	۱۸۰۹.۳
سمنان	۷۹۸.۰	۴۷۸.۲	۳۷۰.۸	۱۶۴۷.۰
سیستان و بلو...	۳۰۱۰.۰	۳۲۷.۳	۷۱۹.۲	۴۰۵۶.۵
فارس	۳۱۲۴.۸	۲۸۲۴.۱	۲۰۷۷.۶	۸۰۲۶.۵
قزوین	۱۱۱۵.۵	۹۵۲.۵	۵۵۰.۱	۲۶۱۸.۲
قم	۹۳۴.۴	۵۰۹.۰	۴۲۹.۹	۱۸۷۳.۳
کردستان	۷۸۲.۴	۶۷۰.۷	۲۸۴.۱	۱۷۳۷.۲
کرمان	۲۷۲۶.۲	۱۸۱۶.۱	۱۷۲۱.۹	۶۲۶۴.۲
کرمانشاه	۱۵۷۵.۲	۹۵۹.۲	۳۸۵.۶	۲۹۲۰.۰
کهگیلویه و ...	۲۹۱.۵	۱۴۹.۲	۱۹۳.۰	۶۳۳.۶
گلستان	۷۸۵.۱	۶۸۱.۳	۴۱۹.۸	۱۸۸۶.۲
گیلان	۱۵۸۰.۸	۱۳۶۸.۸	۶۵۹.۷	۳۶۰۹.۳
لرستان	۸۲۹.۰	۴۹۳.۷	۴۱۰.۱	۱۷۳۲.۹
مازندران	۲۵۱۴.۹	۱۵۷۳.۷	۹۸۰.۳	۵۰۶۹.۰
مرکزی	۱۲۲۵.۰	۱۳۴۶.۵	۸۸۹.۹	۳۴۶۱.۴
هرمزگان	۲۶۸۳.۰	۱۷۴۹.۱	۱۸۱۷.۷	۶۲۴۹.۹
همدان	۱۳۱۶.۴	۷۵۳.۸	۴۷۴.۴	۲۵۴۴.۶
یزد	۱۴۴۲.۳	۱۵۰۵.۳	۱۰۷۷.۱	۴۰۲۴.۷

نمودار زیر سهم هر استان را از کل یارانه پنهان انرژی نشان می دهد. بر اساس محاسبات انجام شده، سهم استان خراسان جنوبی از کل یارانه پنهان انرژی برابر ۱۲۸۹.۶ میلیون دلار می باشد که با این مبلغ رتبه ۲۸ را در بین استان های کشور به خود اختصاص داده است که از متوسط کشوری نیز کمتر می باشد.

نمودار (۱۶) وضعیت توزیع یارانه پنهان انرژی بین استان های ایران (میلیون دلار)

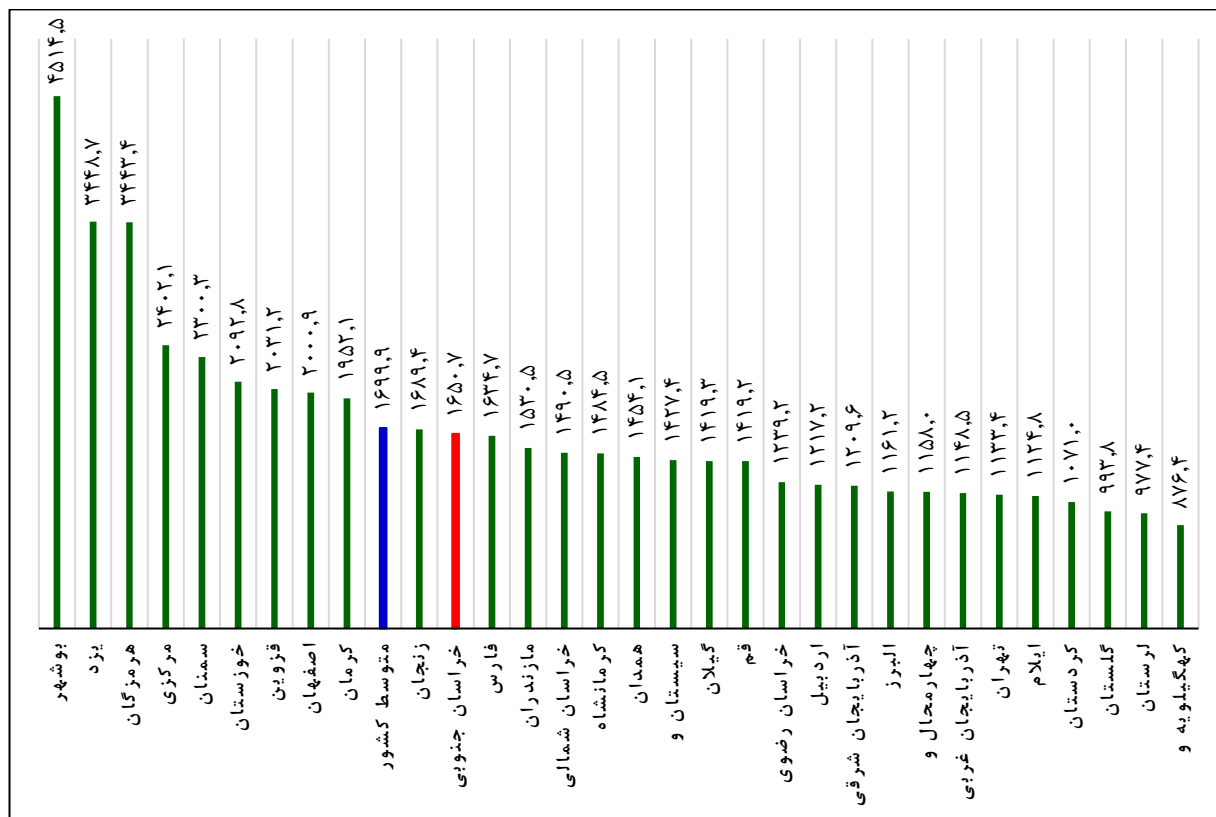
جدول زیر سرانه هر استان را از کل یارانه پنهان انرژی (شامل یارانه پنهان گاز، برق فرآورده های نفتی) به ازای هر نفر نشان می دهد.

جدول ۱۳) وضعیت توزیع یارانه پنهان انرژی بین استان های ایران به ازای هر نفر (دلار)

استان	نفت	گاز	برق	مجموع
آذربایجان شرقی	۴۵۳.۱	۴۸۹.۵	۲۶۷.۰	۱۲۰۹.۶
آذربایجان غربی	۵۴۷.۷	۳۹۶.۶	۲۰۴.۲	۱۱۴۸.۵
اردبیل	۴۸۸.۳	۵۵۱.۷	۱۷۷.۳	۱۲۱۷.۲
اصفهان	۶۶۸.۳	۸۰۹.۵	۵۲۳.۱	۲۰۰۰.۹
البرز	۴۵۶.۸	۴۲۷.۸	۲۷۶.۶	۱۱۶۱.۲
ایلام	۵۴۷.۶	۲۷۶.۱	۳۰۱.۰	۱۱۲۴.۸
بوشهر	۸۱۰.۴	۳۰۵۲.۲	۶۵۱.۹	۴۵۱۴.۵
تهران	۴۶۰.۹	۳۸۳.۷	۲۸۸.۸	۱۱۳۳.۴
چهارمحال و ...	۴۳۵.۱	۴۶۵.۸	۲۵۷.۲	۱۱۵۸.۰
خراسان جنوبی	۹۸۵.۰	۴۲۸.۹	۲۳۶.۸	۱۶۵۰.۷
خراسان رضوی	۵۵۹.۸	۳۹۹.۶	۲۷۹.۷	۱۲۳۹.۲
خراسان شمالی	۵۰۰.۹	۷۱۳.۵	۲۷۶.۱	۱۴۹۰.۵
خوزستان	۵۷۸.۱	۸۳۰.۰	۶۸۴.۷	۲۰۹۲.۸
زنجان	۷۰۹.۵	۵۳۰.۲	۴۴۹.۷	۱۶۸۹.۴
سمنان	۱۱۱۴.۵	۶۶۷.۹	۵۱۷.۹	۲۳۰۰.۳
سیستان و بلو...	۱۰۵۹.۱	۱۱۵.۲	۲۵۳.۱	۱۴۲۷.۴
فارس	۶۳۶.۴	۵۷۵.۲	۴۲۳.۱	۱۶۳۴.۷
قزوین	۸۶۵.۴	۷۳۹.۰	۴۲۶.۸	۲۰۳۱.۲
قم	۷۰۷.۹	۳۸۵.۶	۳۲۵.۷	۱۴۱۹.۲
کردستان	۴۸۲.۴	۴۱۳.۵	۱۷۵.۲	۱۰۷۱.۰
کرمان	۸۴۹.۶	۵۶۵.۹	۵۳۶.۶	۱۹۵۲.۱
کرمانشاه	۸۰۰.۸	۴۸۷.۷	۱۹۶.۰	۱۴۸۴.۵
کهگیلویه و ...	۴۰۳.۱	۲۰۶.۳	۲۶۷.۰	۸۷۶.۴
گلستان	۴۱۳.۷	۳۵۸.۹	۲۲۱.۲	۹۹۳.۸
گیلان	۶۲۱.۶	۵۳۸.۳	۲۵۹.۴	۱۴۱۹.۳
لرستان	۴۶۷.۶	۲۷۸.۵	۲۳۱.۳	۹۷۷.۴
مازندران	۷۵۹.۳	۴۷۵.۱	۲۹۶.۰	۱۵۳۰.۵
مرکزی	۸۵۰.۱	۹۳۴.۴	۶۱۷.۶	۲۴۰۲.۱
هرمزگان	۱۴۷۸.۳	۹۶۳.۷	۱۰۰۱.۵	۳۴۴۳.۴
همدان	۷۵۲.۲	۴۳۰.۷	۲۷۱.۱	۱۴۵۴.۱
یزد	۱۲۳۵.۹	۱۲۸۹.۹	۹۲۳.۰	۳۴۴۸.۷

نمودار زیر سرانه هر استان را از کل یارانه پنهان انرژی به ازای هر نفر نشان می دهد. بر اساس محاسبات انجام شده، سهم استان خراسان جنوبی از کل یارانه پنهان انرژی برابر ۱۶۵۰.۷ دلار می باشد که با این مبلغ رتبه ۱۱ را در بین استان های کشور به خود اختصاص داده است که از متوسط کشوری نیز کمتر می باشد.

نمودار ۱۷) وضعیت توزیع یارانه پنهان انرژی بین استان های ایران به ازای هر نفر (دلار)

۷-۷. بررسی شدت مصرف انرژی

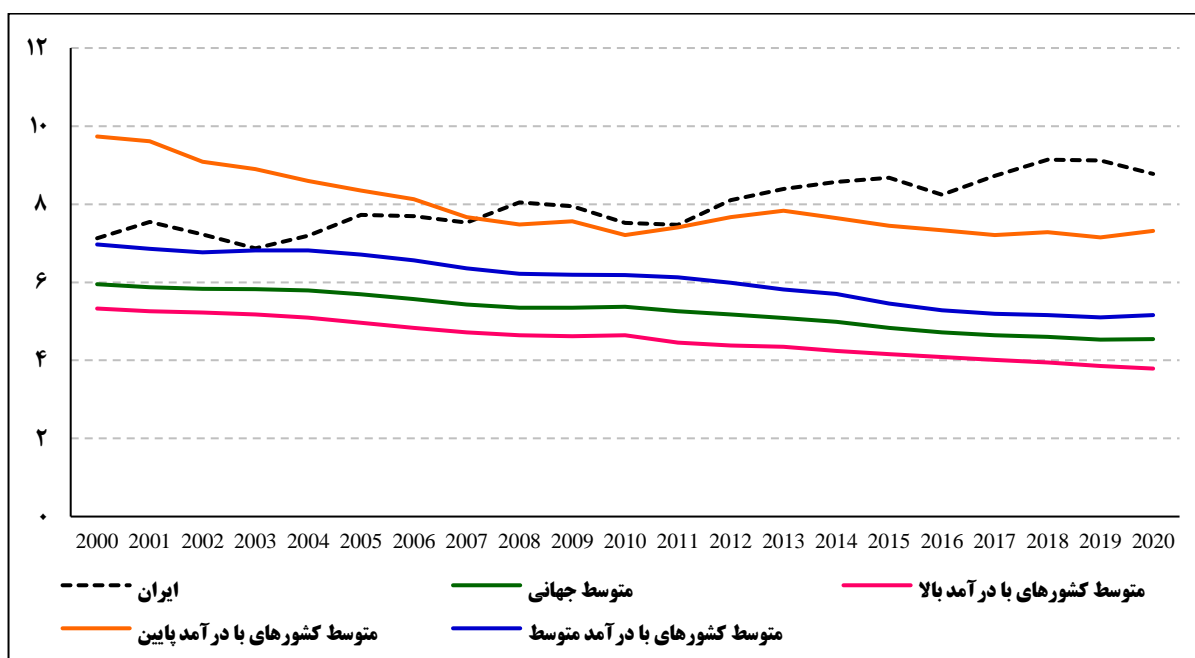
شدت مصرف انرژی، از نسبت انرژی مصرف شده به تولید ناخالص داخلی حاصل می گردد که نشانگر میزان انرژی مصرف شده برای تولید هر واحد کالا و یا خدمات می باشد. مثلاً اگر شدت مصرف انرژی در کشور الف دو برابر کشور ب باشد یعنی کشور الف برای تولید میزان برابری کالا و خدمات دو برابر کشور ب انرژی مصرف کرده است.

جدول (۱۴) ۲۰ کشور برتر در شدت مصرف انرژی بر اساس دادهای بانک جهانی - ۲۰۲۰

رتبه	کشور	شدت انرژی
۱	لیبریا	۱۴.۰۲
۲	زیمبابوه	۱۳.۷۱
۳	کنگو، دم. هرزه.	۱۳.۴۳
۴	اوگاندا	۱۲.۲۸
۵	موزامبیک	۱۱.۷۹
۶	ترکمنستان	۱۱.۱۴
۷	جمهوری عربی سوریه	۱۰.۶۸
۸	بحرین	۹.۴۷
۹	ماداگاسکار	۹.۴
۱۰	جمهوری اسلامی ایران	۸.۷۸
۱۱	گینه بیسائو	۸.۷۱
۱۲	توگو	۸.۶۸
۱۳	سومالی	۸.۴۸
۱۴	کویت	۸.۴۷
۱۵	جمهوری آفریقای مرکزی	۸.۴
۱۶	بوتان	۸.۲۹
۱۷	فدراسیون روسیه	۸.۱۵
۱۸	بوروندی	۷.۷۵
۱۹	زامبیا	۷.۶
۲۰	ازبکستان	۷.۵۴

در شرایطی که سیاست‌گذاران کلان کشور در سندهای بالادستی نظیر سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف بر کاهش شاخص شدت انرژی در کشور به معنای صرفه‌جویی در انرژی مورد نیاز به منظور تولید یک واحد از تولید ناخالص ملی تاکید کرده‌اند اما در عمل شاهد بی‌توجهی به این شاخص و افزایش آن هستیم. در همین راستا و بر مبنای آمار موجود از تولید ناخالص داخلی و میزان مصرف کل انرژی کشور «معادل‌سازی با نفت خام» میزان شدت انرژی کشور در طول ۱۰ سال گذشته با حفظ روند نوسانی، رشد ۱۵ درصدی را تجربه کرده است. این در حالی‌ست که این شاخص در سایر کشورهای جهان با کاهش ۲۰ درصدی مواجه شده است. این موضوع نشان می دهد که در طول چندسال گذشته، نیاز کشور به انرژی برای تولید هر واحد کالا و خدمات بیشتر شده است.

نمودار ۱۸) شدت مصرف انرژی بر اساس داده‌های بانک جهانی

۷-۸. رابطه بین شدت انرژی هر استان و سهم هر فرد از یارانه پنهان انرژی در هر استان

همانطور که از نتایج تخمین مشخص است رابطه مثبت و معناداری بین شدت انرژی و سهم هر فرد از یارانه پنهان انرژی در هر استان وجود دارد که بیانگر این موضوع است که استان‌هایی که یارانه پنهان بیشتری دریافت نموده اند، برای تولید هر واحد کالا، انرژی بیشتری را نیز مصرف کرده اند^۱.

جدول ۱۵) ضریب همبستگی پیرسون بین شدت انرژی هر استان و سهم هر فرد از یارانه پنهان انرژی در هر استان

Correlations

		shedatenerji	saraneh
shedatenerji	Pearson Correlation	1	.651**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	30	30
saraneh	Pearson Correlation	.651**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	30	30

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

۷-۹. چالش آلودگی و انتشار گاز گلخانه ای

ایران از لحاظ انتشار گاز متان مقام دوم جهان و از لحاظ انتشار دی‌اکسید کربن مقام ششم جهان را دارد. در مجموع انتشار گازهای گلخانه‌ای ایران طی دو دهه گذشته دو برابر شده و به رقم ۹۰۵ میلیون تن در سال افزایش یافته است.

۱ . برای بررسی شدت انرژی هر استان از محاسبات مقاله «عاشوری، مریم، پارسا، حجت، و حیدری، ابراهیم. (۱۳۹۸). عوامل موثر بر شدت انرژی در استان های ایران: رویکرد میانگین گیری بیزی. پژوهش های سیاستگذاری و برنامه ریزی انرژی، ۵(۱۴)، ۲۹-۶۳» استفاده شد.

ایران نیز مانند دیگر کشورها در سال ۲۰۱۶ با عضویت در پیمان جهانی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، متعهد شده بود که تولید گازهای گلخانه‌ای را تا سال ۲۰۳۰ حدود ۴ درصد کاهش دهد و اگر سرمایه‌های خارجی جذب شود، حتی ۱۲ درصد کاهش دهد. اما از آن زمان، تولید گازهای گلخانه‌ای ایران نه تنها روند نزولی نداشته، بلکه با رشدی ۱۳ درصدی به ۹۰۵ میلیون تن در سال گذشته میلادی رسیده است. نتیجه اینکه، تهران در سال گذشته فقط سه روز هوای پاک را تجربه کرد و شهرهای بزرگ دیگر ایران نیز دست کمی از پایتخت نداشتند.

۸. نتیجه‌گیری و ارائه توصیه‌های سیاستی

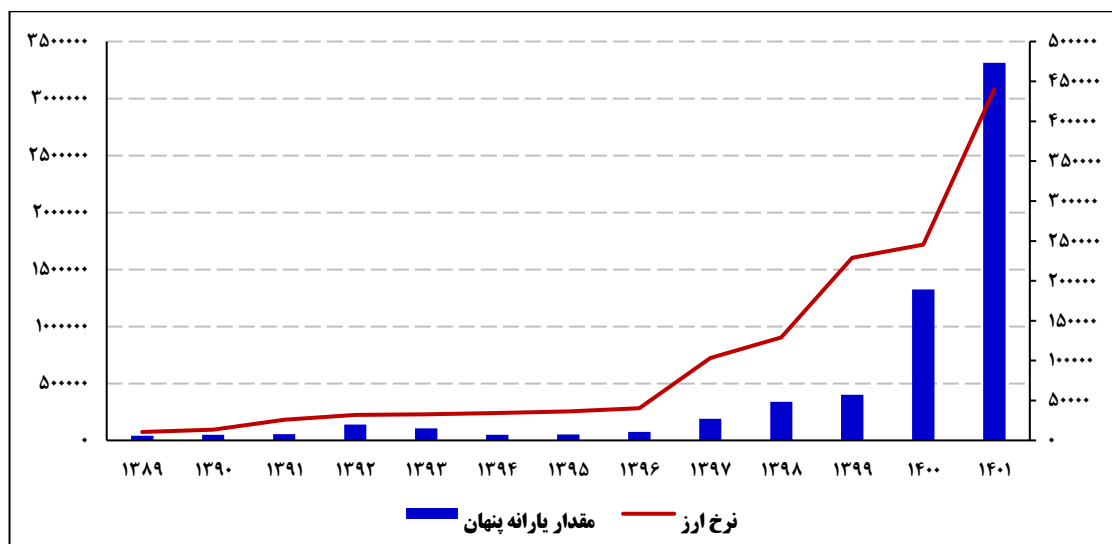
یارانه‌ها باید هدفمند باشند تا علاوه بر بهره‌مندی مستقیم و غیرمستقیم اقشار مختلف و حمایت اصولی از بخش مربوطه، از هدر رفتن منابع و سرمایه‌های ملی و ایجاد نارضایتی اجتماعی جلوگیری کرده و موجبات توسعه پایدار کشور را فراهم سازد. با این حال بخش زیادی از یارانه‌ها بصورت یارانه پنهان پرداخت می‌شود که همه به قسمت مساوی از آن استفاده نمی‌کنند و کسی بیشترین سهم را از یارانه پنهان دارد که از آن کالا یا خدمات استفاده بیشتری کند. بنابراین لازم است جوانب و آسیب‌های این نوع یارانه بررسی گردد تا هزینه‌های حاصل از آن به حداقل برسد. از این رو هدف این پژوهش بررسی توزیع یارانه پنهان انرژی بین بخش‌های مختلف اقتصاد و دهک‌های متفاوت درآمدی بود. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین یارانه پنهان گاز برای نیروگاه‌ها (۹۸۲۸۰۰ میلیارد تومان) و کمترین مقدار برای بخش کشاورزی (۳۷۸۰۰ میلیارد تومان)، بیشترین یارانه پنهان نفت برای نیروگاه (۹۶۰۹۶۰ میلیارد تومان) و کمترین مقدار برای کشاورزی (۸۷۳۶۰ میلیارد تومان)، بیشترین یارانه پنهان برق برای بخش خانگی (۵۸۸۰۰۰ میلیارد تومان) و کمترین مقدار برای کشاورزی (۲۶۸۰۰۰ میلیارد تومان) می‌باشد. همچنین، سرانه یارانه پنهان گاز، نفت و برق به ازای هر فرد به ترتیب حدوداً برابر ۲۸، ۳۳ و ۱۹ میلیون تومان در سال می‌باشد. در مجموع، سالانه به ازای هر فرد حدود ۸۰ میلیون تومان یارانه پنهان انرژی پرداخت می‌شود. به زغم دولت، این یارانه‌ها برای رفاه حال خانوار و کاهش هزینه‌های تولید در نظر گرفته می‌شود و خانوار و تولیدکننده با قیمت فعلی، هزینه اندکی را برای حامل‌های انرژی پرداخت می‌کنند. بعبارتی، با ارائه این یارانه‌ها هزینه‌های برخی از بنگاه‌ها برای تولید کاهش پیدا می‌کند. اما با توجه داشت که منبع تامین مالی این هزینه‌ها نگران‌کننده است. در این شرایط، دولت خدماتی دیگر را گران یا اقدام به استقراض از بانک مرکزی می‌کند که منجر به رشد نقدینگی، بی‌ثباتی اقتصاد و افزایش تورم می‌شود که در ادامه این موضوع ممکن است منجر به بالا رفتن رقم یارانه‌های پنهان شود. اگر این شرایط اصلاح نشود، ادامه دادن آن با هزینه‌های کسری بودجه همراه بود و با توجه به آنکه در شرایط فعلی، دولت بدهی‌های دیگری نیز دارد و توان دولت در تامین مالی نیز محدودتر هست؛ مجبور است که به اصلاح قیمت‌ها اقدام کند. لذا سیاستی که به زعم دولت برای حمایت از اقشار کم درآمد و دهک‌های پایینی درآمد می‌باشد، در نهایت باعث متضرر شدن همان گروه هدف می‌شود. با توجه به نتایج، بیشترین سهم از یارانه پنهان انرژی مربوط به دهک دهم (۱۰۵۳۹۸۸ میلیارد تومان) و کمترین مقدار مربوط به دهک اول (۳۵۹۸۶۷ میلیارد تومان) می‌باشد. این نتایج نشان می‌دهد که سهم دهک دهم از یارانه پنهان انرژی ۲۰۹۲ برابر دهک اول است. این موضوع می‌تواند مکانیسم تخصیص بهینه منابع را در اقتصاد از بین می‌برد. زیرا قیمت‌های انرژی، واقعی نیست و تخصیص بهینه به هم می‌خورد. هر جا قیمت واقعی نباشد

نمی‌توانید در مورد تخصیص بهینه‌تر تصمیم بگیرید و زمانی که تخصیص بهینه اتفاق نیفتد کارایی نظام اقتصادی از بین می‌رود و اثربخشی آن در اقتصاد دچار چالش می‌شود. این امر عملاً کارکردهای واقعی اقتصاد را از حالت خود خارج می‌کند. در این راستا، توصیه‌های زیر به منظور کاهش آسیب‌های اقتصادی و اجتماعی یارانه پنهان انرژی ارائه می‌گردد:

الف) واقعی کردن قیمت انرژی: در حال حاضر بخش زیادی از هزینه‌های دولت به دلیل واقعی نبودن قیمت انرژی می‌باشد که با قیمت واقعی خود فاصله زیادی دارد. هرچند حساسیتهای بالایی در خصوص افزایش نرخ انرژی وجود دارد، اما نباید فراموش کرد که ادامه این شرایط باعث افزایش هزینه دولت و به دنبال آن افزایش هزینه جامعه مخصوصاً قشر کم درآمد می‌باشد. با این حال قبل از اجرای این سیاست لازم است تمهیداتی به شرح ذیل در نظر گرفته شود:

— **ایجاد بستر و زیرساخت مناسب برای اجرای این سیاست:** بدون شک، اولین گام برای به نتیجه رسیدن یک سیاست موفق، وجود بستر مناسب برای اجرای آن است. در صورتی که بی‌ثباتی اقتصادی وجود داشته باشد و نرخ تورم باعث افزایش شدید هزینه مردم و کاهش قدرت خرید آنان شود، مطمئناً اجرای این سیاست می‌تواند با واکنش مردم مواجه شود. لذا لازم است ابتدا شرایط مناسب را برای اجرای این سیاست مهیا نمود. همانطور که از نمودار زیر مشخص است، در بازه‌ای که نرخ ارز تقریباً ثابت است (بازه ۹۶-۱۳۸۹)، مقدار یارانه پنهان نفت نیز روند چندان افزایشی نداشته است اما از سال‌های ۱۳۹۶ به بعد که نرخ ارز بشدت افزایش یافته است، رقم یارانه پنهان نفت نیز بشدت زیاد شده است.

نمودار ۱۹) رابطه بین نرخ ارز و مقدار یارانه پنهان نفت

منبع: آژانس بین‌المللی انرژی

ضریب همبستگی پیرسون نیز این رابطه را تایید می‌کند. همانطور که از نتایج مشخص است بین این دو متغیر رابطه همبستگی بسیار بالا و معنادار وجود دارد.

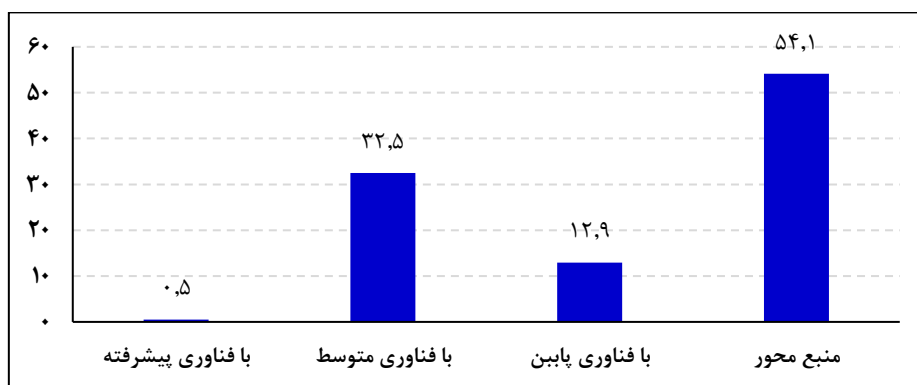
جدول ۱۶) ضریب همبستگی بین نرخ ارز و یارانه پنهان انرژی

		yaraneh	arz
yaraneh	Pearson Correlation	1	.925**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	13	13
arz	Pearson Correlation	.925**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	13	13

** . Correlation is significant at the 0.01 level

- جهاد تبیین و آگاه سازی مردم از آسیبهای سوء یارانه پنهان انرژی: بدون شک بخش اعظم جامعه از میزان یارانه پنهان و اثرات سوء آن آگاهی کافی ندارند و اگر مشکلاتی که در نهایت یارانه پنهان می تواند برای جامعه و کشور به وجود آورد آگاه شوند، اقناع خواهند شد. این موضوع باید در یک بازه نسبتاً طولانی و با برنامه ریزی دقیق انجام شود.
- حمایت از دهک‌های کم درآمد و قشر مستضعف: واقعی سازی قیمت باعث شوک تورمی خواهد شد که به بخش کم درآمد جامعه آسیب جدی وارد خواهد کرد. لذا لازم است تمهیداتی اندیشیده شود تا آسیب های وارده به بخش کم درآمد کاهش یابد.
- ب) افزایش راندمان تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی: با افزایش بازدهی و راندمان، می‌توان با همان مصرف انرژی قبلی، مقدار بیشتری تولید کرد. برای افزایش راندمان و بازدهی تولید می‌توان از اقدامات زیر بهره برد:
- از فناوری‌های بالا در فرآیند تولید استفاده شود. در حال حاضر بخش زیادی از صنایع کشور دارای فناوری متوسط و پایین هستند. به عنوان مثال، بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس در سال ۱۳۹۹ بیش از ۵۴ درصد از صادرات صنعتی ایران را محصولات منبع محور و تنها حدود ۰.۵ درصد از صادرات صنعتی ایران را صادرات محصولات با فناوری پیشرفته تشکیل می‌دهند و در حدود ۳۲.۵ درصد از صادرات صنعتی ایران متعلق به محصولات با فناوری متوسط است. بر این اساس شاید بتوان گفت پاشنه آشیل ایران در ساختار صادرات صنعتی، وابستگی آن به صادرات محصولات منبع محور است.

نمودار ۲۰) ساختار صادرات محصولات صنعتی با فناوری های مختلف کشور- سال ۱۳۹۹

منبع: مرکز پژوهش‌های مجلس

- فرایندهای عملیاتی بهبود یابند
  - عملکردهای خط تولید مورد ارزیابی و آسیب شناسی قرار گیرند.
  - حداقل امکان ضایعات تولید کاهش یابد.
  - برنامه‌های آموزشی برای کارکنان در جهت افزایش تخصص و بهبود سطح بهره‌وری آنان در نظر گرفته شود.
  - زیرساختها بهبود و ماشین آلات و تجهیزات تولید نوسازی گردد
  - مشکلات کیفیتی برطرف شود
  - وضعیت ارگونومی فعالیت های تولیدی بهبود یابد: بهبود مسائل ارگونومی، باعث کاهش خستگی پرسنل و جلوگیری از کاهش راندمان تولید در ساعات پایانی شیفت کاری می گردد.
- (ج) کاهش اتلاف انرژی از طریق بهبود شبکه استخراج، تولید و توزیع انرژی: درکنار افزایش راندمان تولید، نیاز است اتلاف انرژی در بخش‌های مختلف اقتصاد کاهش یابد. متأسفانه همانطور که اشاره شد بخش زیادی از انرژی بدون اینکه به دست مصرف کننده برسد، در مرحله استخراج، تولید و توزیع هدر می رود. بر همین اساس لازم است اقدامات ضروری مانند سرمایه‌گذاری مناسب در این بخش، نوسازی صنایع کشور، افزایش راندمان تولید و غیره در جهت کاهش اتلاف انرژی در این سه حوزه انجام پذیرد. چرا که در غیر این صورت اتلاف انرژی یا به عبارت بهتر هدر رفت سرمایه‌های ملی را شاهد خواهیم.
- (د) فرهنگ استفاده صحیح از انرژی: بدون شک بالا بردن سطح آگاهی های عمومی و فرهنگ سازی در زمینه مصرف بهینه انرژی یکی از مهم‌ترین عوامل به وجود آورنده عزم همگانی در کاهش مصرف انرژی می باشد. برای این منظور می توان اقدامات زیر را انجام داد:
- برگزاری دوره های آموزشی در خصوص صرفه جویی در مصرف انرژی در سازمان ها، ادارات، مراکز تجاری و صنعتی و غیره
  - برپایی نمایشگاه های موقت و دائم بهینه سازی و اصول مصرف انرژی
  - تهیه بروشور و دفترچه های راهنمای بهینه سازی و مصرف انرژی و پخش مناسب و گسترده آن در مدارس و مراکز آموزشی
  - درج اطلاعات ، پیشنهادها و پیامهای آموزشی مربوط به امور انرژی روی قبوض برق و گاز
  - ارسال پیامهای آموزشی از طریق سرویس پیام کوتاه
  - پخش انیمیشن و تیزرهای جذاب و پرمحتوای تلویزیونی درخصوص آموزش و یادگیری اصول مصرف بهینه انرژی
  - نمایش اطلاعاتیه ها و پیامهای آموزشی روی بیلبردهای تبلیغاتی درون شهری
  - استفاده وسیع از رادیو، تلویزیون و جراید برای اطلاع رسانی و آگاه سازی عمومی و تقویت فرهنگ مصرف انرژی

- گنجاندن مساله بهره وری و مصرف بهینه انرژی در کتابهای درسی دانش آموزان
- حمایت از طرحها و پایان نامه های دانشجویی در مباحث مرتبط با بهبود و بهینه سازی مصرف انرژی
- (د) اعمال مقررات سختگیرانه در بخشهای مختلف اقتصادی با ملحوظ نظر قراردادن مساله بهینه سازی و اتلاف نکردن انرژی
- (ه) استانداردسازی وسایل، ماشین آلات و تجهیزات مصرف کننده انرژی.
- (و) اعطای تسهیلات و مشوقهای مادی به واحدهایی که در حد متعادل و کمتر انرژی مصرف می کنند
- (ز) استفاده از منابع تجدیدپذیر و پایان ناپذیر انرژی (جایگزینی منابع ایمن، ارزان و پاک انرژی از قبیل انرژی هسته ای با سوختها و منابع فسیلی)
- (ح) استفاده از تجربیات دیگر کشورهای پیشرو در این زمینه همچنین الگوبرداری از نوع و نحوه برنامه ریزی آنها در مسیر مقابله با اتلاف انرژی
- (ط) انعقاد تفاهم نامه همکاری با کشورهای پیشرو در مباحث مربوط به بهینه سازی مصرف انرژی
- (ی) استفاده از ظرفیت بخش خصوصی و سرمایه گذاران خارجی در تولید انرژیهای پاک

منابع و مآخذ

- کاظمی، سید عباس و جلیلی بوالحسنی، حسین، (۱۴۰۰). بررسی حجم یارانههای آشکار و پنهان در ج. ا. ایران؛ ابعاد اقتصادی و امنیتی آن. فصلنامه اقتصاد دفاع، ۶(۲۲)، ۱۳۳-۱۵۳.
- ابریشمی، حمید، درودیان، حسین و نوری، مهدی، (۱۳۹۳). چالشهای اقتصاد ایران؛ تقابل دیدگاه های رقیب تهران نورعلم.
- اسماعیلی، فروغ و صمصامی حسین (۱۳۹۵). بررسی اثر گام دوم هدفمندی یارانهها بر توزیع درآمد در اقتصاد ایران با استفاده از روش داده کاوی فصلنامه اقتصاد مقداری دوره ۱۳، شماره ۱، ص ۳۱-۴۷.
- ترکمانی دینی، (۱۳۸۹)، یارانهها؛ اختلالهای قیمتی یا ناکاراییهای نهادی - ساختاری، فصلنامه رفاه اجتماعی دوره ۱۰، شماره ۳۸، ص ۳۲۸-۲۹۳.
- حسینی، سید شمس الدین، فرزین، محمدرضا و موحد نژاد علی. (۱۳۹۱). مبانی طرح تحولات اقتصادی با تأکید بر هدفمند کردن یارانهها تهران: انتشارات وزارت اقتصاد. دانشمند،
- پروانه، (۱۳۹۸)، بررسی اثرات طرح هدفمندی یارانهها بر معیشت مردم، ششمین کنفرانس بین المللی یافته های نوین علوم و تکنولوژی با محوریت علم در خدمت توسعه، تهران.
- رجایی، باغ سیایی، محمد؛ دارابی بهمن و پالار، علی، (۱۳۹۶). اجرای هدفمندی یارانهها و سودآوری بانک ها، فصلنامه پژوهشهای جدید در مدیریت و حسابداری دوره ۴، شماره ۹، ص ۴۹-۲۱.

- رنجبر، همایون؛ فطرس، محمد حسن و کبیریان مهری (۱۳۹۳) تأثیر هدفمندی یارانه‌ها بر تغییرات معادل رفاه مصرف کننده در ایران فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، دوره ۳، شماره ۹، ص ۱۴۹-۱۳۳.
- سبحانیان سید محمدهادی و سحابی محمود (۱۳۹۴)، نکاتی در مورد ضرورت هدفمند کردن یارانه‌ها ، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۴۷۵۰
- صادقی، حجت؛ تقدیسی احمد و کاووسی، الهه، (۱۳۹۳)، بررسی اثرات هدفمندی یارانه‌ها در بهبود رفاه اجتماعی روستائیان؛ مطالعه موردی بخش دهدز شهرستان ایذه، مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه ای، دوره ۶، شماره ۲۱، ص ۱۴۸-۱۲۷
- عزیزی، جعفر و فروغی رودسری مجتبی (۱۳۹۶). بررسی اثرات اجرای سیاست هدفمندی یارانه‌ها بر خودکفایی جو در ایران تحقیقات اقتصاد کشاورزی دوره ۹، شماره ۳۶، ص ۱۲۴-۱۰۹
- قربانی، حسین و غفاری، هادی، (۱۳۹۶). تاثیر متغیرهای کلان اقتصادی بر توزیع درآمد در ایران با تاکید بر هدفمندی یارانه‌ها، سیاست‌های راهبردی و کلان، دوره ۳، شماره ۱۸، ص ۱۴۳ - ۱۵۸
- یوسفی، احمدعلی؛ کریمی، علی اکبر و فراهانی فرد، سعید، (۱۳۹۷). توزیع عادلانه انفال و منابع عمومی (مطالعه موردی هدفمندی یارانه‌ها)، معرفت اقتصاد اسلامی، دوره ۱۰، شماره ۱۹، ص ۶۵ - ۸۲.